Kuch — adolatda

Adolat

O'zbekiston Respublikasi ijtimoiy-siyosiy va huquqiy gazetasi

☼ 1995 yil 22 fevraldan chiqa boshlagan ☼ 2001 yil 10 avgust ☼ juma ☼ № 30 (317) ☼ sotuvda erkin narxda ☼

ЭНГ УЛУҒ, ЭНГ АЗИЗ БАЙРАМГА 21 КУН ҚОЛДИ

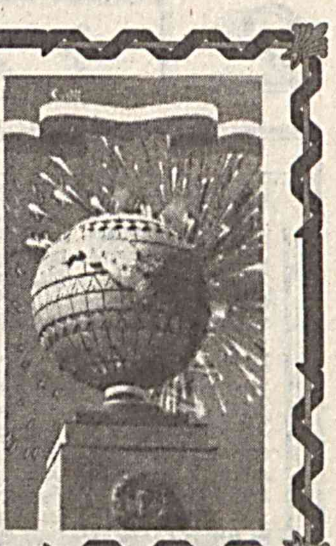

ДАВЛАТ БЮДЖЕТИ:

ДАРОМАДЛАР ВА ХАРАЖАТЛАР

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисида ўтказилган Бюджет, банк ва молия масалалари қўмитасининг навбатдаги йиғилишида Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджетининг 2001 йил биринчи ярим йиллиги якунлари кўриб чиқилди.

☼ ☼

– Жорий йилнинг биринчи ярим йиллигида Давлат бюджетининг даромадлари 545 миллиард сўмни, харажатлари 548,7 миллиард сўмни ташкил этди, деди йиғилишда сўзга чиққан мамлакат Молия вазири Мамаризо Нурмуродов. – Давлат бюджети маблағлари Ўзбекистон Олий Мажлиси ва Ҳукумати томонидан белгиланган устивор йўналишларни молиялаштиришга қаратилди. Хусусан, иш ҳақи, пенсиялаш, стипендиялар ва бошқа тўловлар тўлиқ ва ўз вақтида тўланиши, ижтимоий ҳимояга муҳтож оилаларга моддий ёрдам кўрсатишга, кадрлар тайёрлаш, соғлиқни сақлаш тизимини ислоҳ қилиш миллий дастурларини амалга оширишга, иқтисодий ўсишни ва таркибий ўзгаришларни чуқурлаштиришга қаратилган лойиҳаларни молиялаштиришга алоҳида эътибор қаратилди.

М. Нурмуродовнинг таъкидлашича, 2001 йилнинг дастлабки ярим йиллиги якунлари бўйича Давлат бюджети камомади Олий Мажлис томонидан белгиланган параметрлар доирасида бўлди. Жамланган давлат бюджети 9,7 миллиард сўм ёки ялпи ички маҳсулотга нисбатан 0,6 фоиз профицит билан ижро этилди.

– Давлат бюджети ижросида ижобий кўрсаткичлар билан бирга жиддий камчиликлар ҳам мавжуд, деди Молия вазири. Бу эса давлат бюджетига, мамлакат тараққиётига салбий таъсир кўрсатяпти. Давлат бюджетидан ажратилган маблағлардан тўлиқ фойдаланмаслик, бюджет интизомига риоя қилмаслик, айрим раҳбарларнинг ҳамон боқимандалик кайфиятида юрганлиги чидаб бўлмас ҳолдир. Корхоналар ўртасидаги ўзаро ҳисоб-китоблардаги, шартнома шартларини бажарилишидаги интизомсизлик, рақобатбардош, харидоргир, сифатли товарлар ишлаб чиқаришда сусткашлик пул муомаласи ва бюджет ижросига салбий таъсир кўрсатмоқда. Жорий йилнинг май ойи ҳолатига кўра муддати ўтиб кетган кредиторлик қарзлари ҳажми «Ўзкоммуналхизмат» агентлигида 78 фоизни, «Ўзмашсаноат» тизимида 48 фоизни ташкил этди. Омборларда сотилмай ётган маҳсулотлар ҳажми эса ярим йиллик кўрсаткичлари бўйича Навоий вилоятида 174 миллион сўмни, Тошкент вилоятида 234 миллион сўмни, Тошкент шаҳрида эса 514 миллион сўмни ташкил этди.

2001 йилнинг биринчи ярим йиллиги давомида Давлат солиқ қўмитаси тизимлари томонидан текширилган солиқ тўловчиларнинг 66 фоизида хато ва камчиликлар топилган. Текширув натижаларига кўра қонунбузарликка йўл қўйган 16495 нафар мансабдор шахс маъмурий жавобгарликка тортилди. Уларга нисбатан 204,6 миллион сўм миқдорида маъмурий жарима қўлланди.

– Режалаштирилган солиқ тушумларидан Тошкент вилояти бўйича 374 миллион сўм, Навоий вилояти бўйича 422 миллион сўм, Тошкент шаҳри бўйича 2 миллиард 336 миллион сўм даромад бюджетига келиб тушмади, деди Олий Мажлиснинг Бюджет, банк ва молия масалалари қўмитаси раиси Абдурафиқ Аҳадов «Туркистон-пресс» мухбирига.— Бундай камчиликлар қонунларга итоат этмаслик, мавжуд иқтисодий муносабатлар имкониятларидан самарали фойдаланмаслик оқибатида келиб чиқаётир.

А. Аҳадовнинг қайд этишича, Молия вазирлигининг назорат-тафтиш бош бошқармаси томонидан 1965 та корхона ва ташкилотларда, жумладан 1652 та бюджет ташкилотларида бюджет маблағларидан қандай фойдаланилаётгани текширилди. Бунда жами 1 миллиард 268 миллион сўмлик, шу жумладан бюджет ташкилотларида 455 миллион сўмлик маблағнинг ноқонуний ишлатилганлиги аниқланди. Хусусан, Халқ таълими вазирлигига қарашли ташкилотларнинг 86 фоизида, Олий ва ўрта таълим вазирлигида 94 фоизида ва Маданият ишлари вазирлигида 85 фоизида бюджет маблағларининг ноқонуний сарфланганлиги маълум бўлди. Бундай ҳолат Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги тизимида ҳам кузатилди. Бюджет интизомини бузганлиги учун 670 нафар шахс маъмурий жавобгарликка тортилди.

Шунингдек, қўмита йиғилишида иккинчи чақириқ Олий Мажлиси сессиясига кун тартибига киритиш мўлжалланаётган масалалар юзасидан депутатлар ўзаро фикр алмашишди.

БОЗОР ТАЛАБИГА КЎРА

Янгиқўрғон марказида жойлашган супермаркет минимаркетга айлантирилди.

– Бозор талаби шу, – деди шохобча директори Собиржон Мамажонов. – Янги қонунлар шундайки, вақтида уйғониб, шу асосда иш юритишни тақозо этади. Бунинг акси бўлса, иқтисодий жиҳатдан бақувват бўлган ҳар қандай корхона ҳам инқирозга учраши ҳеч гап эмас. Қисқаси, супермаркет ўзини оқламади. Сабаблари эса кўп. Ҳозирги кунда деярли ҳар бир маҳаллада дўкон бор. Одамлар вақтдан ютиш, ишини тезроқ битказиш мақсадида ўзига яқин, йўли тушган дўконга кирди.

Супермаркетнинг минимаркетга айлантирилишининг бир муҳим сабаби, ҳисоблаб кўрсак, ижара ҳақи кўп маблағ сарфлашни тақозо этади. Иккиламчи, биз дилимизда ортиқча дабдабага ўрин қолмади. Жамоа билан маслаҳатлашиб, шу қарорга келдик.

С. Мамажоновнинг сўзига қараганда, минимаркетнинг эса қулай томонлари кўп. Бозорга мослашувчан. Харидор талаб қилган маҳсулот тез кунда топиб келтирилади. [illegible]

«Янгиқўрғон» минимаркети жамоаси аҳолига намунали хизмат кўрсатиш билан бирга савобли ишга ҳам қўл урди. Олти нафар ногиронга уйда хизмат кўрсатиш бошланди.

Мустақилликнинг ўн йиллиги арафасида тезкор хизмат кўрсатадиган қаҳвахона ва «COCA COLA» компаниясининг дистрибьюторлик маркази ишга туширилди.

Сурхондарё вилояти ҳокимлиги ташаббуси билан ташкил этилган 13-сон қурилаётган корхоналар бирлашган дирекцияси кўплаб хайрли ишларни амалга ошираётир. Уларнинг ташаббуслари билан минглаб гектар янги ерлар ўзлаштирилиб, боғу тоғларга, экинзорларга айлантирилмоқда.

Яқинда ушбу дирекция Қизириқ туманида сув таъминотини яхшилаш борасидаги лойиҳа ижросини таъминлашга киришди. Шу мақсадда иш икки босқичда ташкил этилди. Қурилиш давомида қувурлар ёрдамида сув 14 метр баландликка олиб чиқилади, бу ўз навбатида 4000 гектар майдондаги экинзорларни суғориш имконини беради.

СУРАТЛАРДА: қурилиш майдонида; қурилишда алоҳида хизмат кўрсатиб меҳнат қилаётган Термиз электр саноат корхонаси пайвандчиси Марат Зарипов.

Тоҳиржон ҲАМРОҚУЛОВ олган суратлар.

Истиқлол бекатларида

ҚАЛДИРҒОЧЛАР БАЛАНД УЧАДИ

«Коском»нинг Самарқанд бўлими раҳбари Файзулла ҚЎНҒИРОВнинг рақобат бозоридаги изланишлари хусусида

– Самарқандлик машҳур профессор Раҳматулла Қўнғировнинг ўғли бугун илмий изланишлар ўрнига амалиётни танлади. Нега? Ҳолбуки сиз физика-математика соҳасида номзодлик диссертациясини ёқлагансиз...

– Ҳа, 1985–1990 йилларда Москвадаги Курчатов номли Атом энергияси институтида илмий тадқиқотлар олиб бордим. Ва номзодлик диссертациясини ёқладим. Самарқанд Давлат университетининг физика факультетида дарс ҳам ўтганман. Илмий ишларни давом эттиришим мумкин эди, аммо амалиёт мени бошқа йўлга чорлади. Ўз билимим, истеъдодимнинг бевосита ижрочиси бўлишни, янги, ҳали қўл урилмаган ишларни бажаришни хоҳлайман. Шу боис «Коском» уяли телефон алоқасининг Самарқанддаги илк ташкилотчиларидан бўлганлигимдан фахрланаман.

– Демак «Коском» сиз учун янги иш, янги соҳа. Унинг истиқболига ишонасиз.

– Албатта! Ахир дунёдаги ниҳоятда ишончли ва мукаммал ҳисобланадиган GSM алоқа тизимини барпо этган «Коском» Марказий Осиёда биринчи маротаба Самарқандда иш бошлаганлиги эътиборли эмасми? Энди унинг дунёга донғи кетган MCT OS CIS сочр. компанияси, «Ўзбеккосмос» космик тадқиқотлар давлат эгентлиги, «Давр–Конверция» акциядорлик жамияти. Улар ҳар жиҳатдан ишончли шериклардир.

Жаҳондаги машҳур «Моторолла» ва «Алкатель» компаниялари эса «Коском» алоқа тармоқларини кенгайтириш ва бу борада зарур юқори технологик ускуналарни етказиб бериш билан шуғулланишади. Уларнинг ёрдамида дастлаб Самарқандда ва кейинроқ Тошкентда контейнер типидаги шундай мўъжизакор коммутаторлар ўрнатилди. Бу коммутаторларнинг ҳар бири 45000 абонентга хизмат кўрсатишга мўлжалланган бўлиб, шаҳар телефон линиялари билан алоқа сифатини тубдан ўзгартиришга қодир.

– Файзулла, айтингчи, ҳарқалай жаҳонда бекиёс имкониятга эга деб таърифланаётган GSM уяли аллоқа тизими Самарқандда ўз мижозларини қандай топаяпти?

– «Коском» Самарқандда иш бошлаган 1997 йилда мижозлар сони 450 тадан ошмаган эди. Бугун эса абонентларимиз 5000 кишидан ошиб кетди. Бу ёмон кўрсаткич эмас. Бироқ жаҳонда GSMнинг 200 миллиондан ортиқ абоненти борлиги ва ҳар секундда улар қаторига иккитадан янги мижоз қўшилаётганлигини инобатга олсак, ҳали уяли алоқа тармоғини кенгайтириш борасида кўп иш қилишимиз лозимлигини тушунамиз.

– Ҳозирча сизнинг хизматингиздан кимлар кўпроқ фойдаланишаяпти?

– Турли тоифадаги кишилар. Улар орасида саноатчилар, ишбилармонлар, зиёлилар кўпроқ. Чунки янгиликнинг афзаллигини шулар яхшироқ билишади. Аммо мен истардимки, «Коском» ҳар бир оиланинг ишончли дастёрига айлансин. Ахир Финляндиядек мамлакатда аҳолининг нақд 80 фоизи уяли алоқа телефонига эга.

– Файзулла, сиз билан суҳбатлашиш жараёнида битта нарсага амин бўлдим. Сизга қўнғироқлар кўп бўлар экан. Айтингчи, телефондаги сўзлашувлар анча вақтингизни олмайдими? Умуман, телефон орқали иш битказишни маъқул кўрасизми?

– Вақт югурик шамол. Уни жиловлай олиш лозим. Шу боис қанчалик кўп бўлмасин қисқача гапиришни афзал кўраман. Уяли алоқа телефони орқали ҳар куни ўртача 30-40 минут, оддий телефонда сал кўпроқ сўзлашаман. Раҳбар сифатида телефонда иш битказиш масаласига келсак, ходимларим мени бир оғиз сўзданоқ тушинишлари, ўз бурчларини қойилмақом қилиб бажаришлари хурсанд қилади. Демак жамоани кабинетга йиғиб соатлаб мажлис ўтказиш шарт эмас.

– Бу яхшику-я, аммо ҳарқалай ишда асабийлашадиган пайтларингиз ҳам бўлади-ку? Ва ўша пайтларда ўзингизни қандай тутасиз?

– Иш олдинга кетмай қолган пайтларда асабийлашишлар албатта бўлади. Бироқ ёмон кайфиятни, дилхиралликни ўзгаларга юқтиришдан не ҳожат? Асаббузарликни елкасига ортиб юрган киши ўзи учун ҳам, оиласи учун ҳам фақат зиён келтиради.

– Сиз ишонган жамоа – улар қандай кишилар?

– Дараоқе, сал бўлмаса унутибман. «Коском»да биронта ҳам хорижий мутахассис йўқ. Фақат маҳаллий ишбилармонлар меҳнат қилишади. Улар тизимдаги энг нозик технологияларни ҳам мукаммал ўзлаштириб олишган. Виктор Шаронов, Владимир Аскембоев, Виолета Абдуқодирова, Аълам Ҳуромов, Алексей Ли, Карим Эргашев ана шундай касбига садоқатли, фидоий инсонлардан. Улар билан ишлаш завқли. Сиз кутмаган пайтларда янги-янги таклифларни айтиб туришади. Муаммоларнинг ечимини излаб топишади. Корхонанинг рейтинги баланд бўлиши учун юракдан қайғуришади. Шундай пайтда мен раҳбар сифатида янгидан куч пайдо қилаётгандек бўламан.

– «Коском»нинг нуфузи, мавқеи ортиб бораётганлигини нималарда яққол кўриш мумкин?

– Биласизми, аввало «Косном» – С» ўзи жойлашган ҳудудда сифатли алоқа хизматини таъминлади десам янглишмайман. Мен бу ўринда «Коском»нинг халқаро автоматлашган роуминг, интернет тармоқларига улангани ҳақида гапириб ўтирмоқчи эмасман. Шу йилдан эътиборан Самарқанд вилоятининг Ургут ва Каттақўрғон шаҳарларида янги станциялар ишга туширилди. Натижада «Косном»нинг қамрови кенгайди. Табиийки, шундай уяли алоқа тизими борлигидан кўпроқ кишилар хабардор бўлишди. Ахир бозор – рақобат, ўзини намоён қилиш, ўзгалардан устунлигингни исботлаш демак.

Самарқандда уяли телефон алоқаси ёлғиз «Коском» орқалигина эмас, «Ўздунробита» қўшма корхонасида ҳам муваффақиятли фаолият юритаяпти. Эртага улар қаторига янгилари қўшилиши мумкин. Шундай шароитда мижозларга нисбатан хушмуомалаликнинг ўзи кифоя эмас. Рақобат кўп нарсани талаб этади.

Айтайлик мижозлар бизни қидиришлари шартми? Ўзимиз уларга барча хизматларни таклиф этган ҳолда пешвоз чиққанимиз маъқулдир. Бунинг учун кўплаб қўшимча хизматлар, замонавий сервисни жорий этганмиз. Тўловларда электрон почта хизматидан фойдаланамиз.

«Косном»нинг афзал жиҳатлари кўп. Айримлар биздан «Электромагнит тўлқинларидан зарарланишнинг олдини олиш кафолати борми?» деб сўрашади. Биз уларга эринмай тушунтирамиз. Ҳар битта таелефон аппарати тиббиёт марказларида обдон текширилади. Мутахассислар хулоса беришади. Шундан кейингина чўнтак телефонлари муомалага чиқарилади. Ана шундай такомиллаштиришлар эвазига сўнгги туркум аппаратларида нурланиш қуввати уч маротаба камайтирилиб, энг хавфсиз даражага етказилди.

«Косном»нинг яна бир жиҳати у турли анъанавий тадбирларда, шоу дастурларда, халқаро спорт мусобақаларида ҳомий сифатида қатнашади. Мақсад қўшма корхона Ўзбекистонда вақтинчалик эмас, узоқ вақт доимий ишлаш учун барпо этилганлигини тарғиб қилишдан иборат.

– Ўтган йилги натижалар бўйича «Косном» Евромаркетнинг ғолиблик дипломи ва олтин ҳайкалчасини қўлга киритгани бежиз эмас эканда...

– Ҳа, буни ишимизга берилган муносиб баҳо деб биламан.

«Косном» атиги бир-бир ярим йил давомида катта қадамлар билан Ўзбекистоннинг йирик тарихий ва саноат шаҳарлари – Тошкент, Самарқанд, Бухоро, Янгийўл, Гулистон, Жиззах, Фарғонани қамраб олганига хорижий мутахассислар ҳам ҳайратда қолишди.

– Демак, «Косном» жаҳон бозорига чиқиш учун янги технологияларни излаётган Ўзбекистоннинг қиёфасига чизги бўла олади.

Айтингчи, «Косном»даги тезкорлик, илдам суръатларни иқтисодиётнинг яна қайси соҳаларида кўришни истардингиз?

– Самарқандни назарда тутаётган бўлсангиз машинасозлик, кончилик, озиқ-овқат ва енгил саноат тараққиётини тезлаштириш зарур деб ҳисоблайман. Мамлакат хазинасига валюта олиб кирадиган соҳалар илдам ривожланса. Чунки иқтисодиётимизнинг умумий равнақи экспорт салоҳияти билан ўлчанмоқда.

– Файзулла, сиз янги ишнинг истиқболини ўз қўлингиз билан яратган одамсиз. Айтингчи, ҳаётда танлаш остонасида турган ёшларда қандай сифатлар устун бўлишини истардингиз?

– Аввало зарур билим, кейин таваккалчилик ва ишчанлик! Мен бу соҳани танласам ҳаётда ўз ўрнимни топа оламанми, деган саволнинг жавобини шу сифатлардан излаган киши адашмайди. Бугунги кун ёшлари биздан-да теранроқ, чуқурроқ мушоҳада юритишади. Компьютерда дарс ўтишади, сабоқ олишади. Демак, улар ўзларини нима ишга тайёрлаётганликларини англаб етишлари зарур. Ахир юртимизнинг иқболини кўзлаган, бундан-да нурафшон манзилларни истаган ёшлар – қалдирғочлар баланд парвоз қилаверишади.

Суҳбатдош Зоҳир ТЎРАҚУЛОВ, «Адолат»нинг ўз мухбири.

БОЙЗОКИРНИ НАБИРАСИ БОЙ БЎЛДИ

1927 йил. Инқилобнинг ўн йиллигида шўролар ҳукумати Бойзокирни 1000 га яқин сигир-қўйларини тортиб олиб, ўзини сургун қилди.

2001 йил. Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг ўн йиллигида Бойзокирни набираси Тожиаҳмад фермерга давлат уч миллион сўм кредит берди. Моллар сонини 60 тага етказди. 18 гектар хусусий ери бор. 16 миллион 400 минг сўмлик кўчмас мулкка эга.

☼ ☼

– Тракторчи эдим. Фермер бўлиб кетишимни тушимда ҳам кўрмаганман, – деди Чуст туманидаги ""Бунёд'' фермер хўжалиги раҳбари Тожиаҳмад Пардаев "" Туркистон-пресс'' мухбирига. – Истиқлол менга бахт берди. Шу йилиёқ 2 гектар ер олиб, 6 та мол билан фермерликни бошлаб юбордим. Етти авлодим чорвадор ўтган. Ишга астойдил ёпишдим. Биринчи бўлиш қийин экан. Лекин енгилмадим. Юрагимда режалар мўл эди. 1992 йил 17 ноябрда эндигина иш бошлаган фермерларни Тошкентга чақиришди. Вилоятимиздан борган 11 киши орасида фақат мен Президентимиз билан суҳбатлашиш бахтига муяссар бўлдим. Илғор фермер бўлишга ваъда бердим.

Т.Пардаевнинг таъкидлашича, 1993 йили ерини 18 гектарга кенгайтирди. ""Жигули'' автомашинасини сотди. Давлатдан купон пулда 40 миллион кредит олди. Бинойидек молхона қурилди. Моллар сони 45 бошга етди. Сутни ҳам, гўштни ҳам режаси ортиғи билан бажарилаверди. Фермага барака кирди. Новвослар вазни 700 килограммга борди.

Яқинда Чуст туман "" Тадбиркор'' банки фермерга 3 миллион сўм кредит берди. Бу маблағга у 15 та зотли ғунажин сотиб олди.

– Бу йил 6 гектар майдондаги ғалла режасини 130 фоизга бажариб, 17 минг 700 тонна «сара дон» олдим, – дея сўзида давом этди фермер. – Омборим ғаллага тўлди. 2 тоннасини қишлоғимиздаги кам даромадли оилаларга бепул тарқатдим. 3 гектар арпадан 15 тонна ҳосил олинди. 5 гектар бедадан ҳар ўримда 120 центнердан сервитамин озуқа жамғардик. 4 гектар майдонда дон учун маккажўхори парваришланяпти. 4 та тракторим бор. Саккиз нафар фарзандим билан фермада бандмиз. Ниятим, Голландияга бориб, чорвачиликдан тажриба алмашиб келиш.

«СУРХОНТОЛА» МАВСУМГА ШАЙ

Жарқўрғон туманидаги «Сурхонтола» ҳиссадорлик жамияти корхонани янги мавсумга тайёрлаш учун саккиз миллион сўм сарфлади.

– Юмушларнинг бир қисми ҳашар йўли билан амалга оширилди, – деди жамият бошқаруви раиси Болтахон Оромов «Туркистон-пресс» мухбирига. – Бу йил 16 минг тонна хом-ашёни қисқа фурсатда қайта ишлаб, 5800 тонна тола ишлаб чиқардик. Бу аввало таъмирлаш ишларини барвақт бошлашга, олинган фойда эвазига янги ускуналар сотиб олишга имкон яратди.

Б. Оромовнинг таъкидлашича, корхона билан ҳамкорликда ишлаётган Бандихон ва Жарқўрғон далаларида пахталар қийғос очилмоқда. Демак ҳосил йиғим-терими ҳам бошланди.

Шу боис корхона мутахассислари хўжаликларда бўлиб ташиш техникалари ва зарурий асбоб-ускуналарни кўрикдан ўтказишмоқда. Шартномага кўра пахтакорларга бўнак пуллари ҳам етказиб берилди.

– Лекин бир муаммо қийнаяпти, – деди жамият раиси. – Йил бошида биз хўжаликлар ва фермерлар билан шартнома тузиб бўнак маблағларини тақсимлаймиз. Аммо хўжалик таркибидаги пудратчи апрел-май ойларига келиб ҳокимликка ариза беради-ю фермерга айланади. Биз билан тўғридан-тўғри шартнома тузиш истагини билдиради. Аммо у ижарага олган ердаги ҳосил учун биз бўнак пулининг бир қисмини хўжаликка тўлаб қўйган бўламиз. Янги фермерга хўжалик бошқаруви бу пулни «еб қўйгани учун» беролмайди, фермер эса шартнома тузилгач, ўша пулни берасан, деб туриб олади.

Жамият раисининг сўзларига қараганда яқинда Жарқўрғон туман туман ҳокими яна бешта ижарачига фермер бўлиши учун қарор чиқариб берибди. Бу ижобий ҳолат, бироқ уларнинг пахтаси учун бериладиган бўнак пуллари аллақачон жамоа хўжалигининг сарф харажатларига ишлатилиб кетган.

– Менимча пахтачилик бўйича фермерларни йил бошида ёки ҳосил йиғиб олингандан сўнг ташкил этиш лозим. Агар бунинг иложи бўлмаса ҳокимликнинг ўзи молиявий масалаларни ҳам охиригача ҳал қилиб бериши керак, – деди сўзининг якунида Б. Оромов.

Термизнинг 2500 йиллигига

ШАҲАР ЯНАДА ОБОД БЎЛАДИ

Вилоятимиз маркази Термиз шаҳрининг жаҳон тарихи ва маданиятида алоҳида тутган ўрни бор. Шунинг учун ҳам Халқаро ЮНЕСКО ташкилоти Бош конференциясида шаҳарнинг 2500 йиллигини дунё миқёсида кенг нишонлаш тўғрисида қарор қабул қилди. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1999 йилги 545-сонли қарорига кўра, бу йил қадимий ва навқирон Термиз шаҳрининг 2500 йиллик юбилейи ўтказилади. Айни кунларда азим шаҳримизнинг янада кўркам бўлиши, чирой очиши учун катта ҳажмдаги ободончилик ва кўкаламзорлаштириш ишлари ниҳоясига етказилмоқда.

Халқимизда уйининг ободлигига, кўркамлигига унинг остонасига, йўлагига қараб баҳо берилади, деган гап бор. Туманимиз қадимий шаҳар билан туташиб кетганлигини ҳисобга оладиган бўлсак, юбилейолди ободончилик ишларидан биз ҳам четда турганимиз йўқ. Юбилей муносабати билан Термизга ташриф буюрадиган ҳар бир меҳмон – хоҳ самолётда, хоҳ автобусда бўлсин туманимиз ҳудуди орқали шаҳарга кириб келади. Шундай бўлгач, биз йўлларимизни ва йўлакчаларимизни замонавий талабга таъмирлаш эътиборни кучайтирдик, уларнинг четларига турли хил дарахт ва гул кўчатларини ўтқаздик. Бу борада айниқса «Аэропорт–Термиз» йўналишида кўпгина хайрли ишлар олиб борилди. Катта йўл бўйидаги хонадонлар ташқи қиёфаси анча ўзгаришди. Йўл бўйидаги бекатлар, дўконларга шарқона безак берилди. Туман ҳудудидаги йўлларга асфальт ётқизилди.

Вилоятимиз ҳокими Бахтиёр Олимжоновнинг шахсан ташаббуси асосида туманимиз ҳудудида жойлашган Ал-Ҳаким ат-Термизий, Файз тепа, Қоратепа, Кирққиз, Кокилдор ота, Султон Саодат каби тарихий маълум мақбараларида эса «Термиз – 2500 ёшда» деб номланган пешток ва мувайяр ташкил этилмоқда. Бир вақтлар лимон етиштиришда довруғи саналган хўжалик сўнгги йилларда иқтисодий танглик юз тутган эди. Юбилей муносабати билан хўжаликни қайта тиклаш, уни лимончилик йўлаб ғамхўрликлар кўрсатилмоқда. Жумладан, ногирон, боқувчисини йўқотганларга меҳр-мурувват қилинмоқда. «Отчопар», «Беҳзод», «Тоирхон» хусусий фирмаларининг раҳбарлари А. Юсупов, А. Екубжонов, Н. Норхамидовлар ана шундай эзгу ишларда фаоллик кўрсатишмоқда. З. М. Бобур номидаги 2-ўрта мактаб жамоаси эса шаҳар ободончилигига ҳисса қўшиш мақсадида 1000 туп чинор, арча, атиргул кўчатларини етказиб берди. Катта йўл бўйларидаги панноллар безаклар билан безатилиб, кўча ҳаракати қоидаларига тааллуқли белгилар ўрнатилди.

Маҳаллаларнинг кўчаларини таъмирлаш, уларга шарқона нақшинкор безаги ишлари амалга оширилмоқда. Бу тарихий обидаларга туташ йўллар ... тарихий архитектура ёдгорликлари, хусусан Кокилдор ота ва Ал-Ҳаким ат-Термизий мақбараларидаги таъмирлаш ишлари якунланмоқда. Термиз–Тошкент катта ўзбек трактининг «Халқобод» ширкат хўжалиги ҳудудидаги «Қаптархона» минорасидан шаҳарга кириш қисми таъмирланиб, чиройли қилиб безатилди.

Бундан ташқари туманимиздаги маданият муассасалари, жамоат жойларида улуғ тўйга тайёргарлик кўриш тадбирлари ишлаб чиқилди. Урта таълим мактабларида ва умуман бошқа тадбирлар ўтказиш ишлари ҳам ижтимоий эътиборда тутилмоқда. Хўжаликка «Термизнинг 2500 йиллиги» номи берилиб, унинг илғорлари шарафига тиклашга ҳаракат қилаяпмиз.

Ободончилик ишларини амалга оширишда «Дўстлик», «Намуна» ширкат хўжаликлари ва аъзоларининг улуши катта бўлмоқда. Ҳар бир хўжалик, корхона ва ташкилотлар қадим шаҳримизнинг улуғ тўйи олдидан ўзаро мусобақалашиб, ишлашмоқда. Бундай ишларга тадбиркорлар, шаҳарликлар ҳам бош қўшишмоқда. Уларнинг ҳам хизматларини унутмаслигимиз керак. Вилоятимизда алоҳида чирой бағишламоқда. Бир сўз билан айтганда улуғ тўйга тайёргарлик ишлари ниҳоясига етказилмоқда.

Р. КАМОЛИДДИНОВ,
Термиз тумани ҳокимининг ўринбосари.

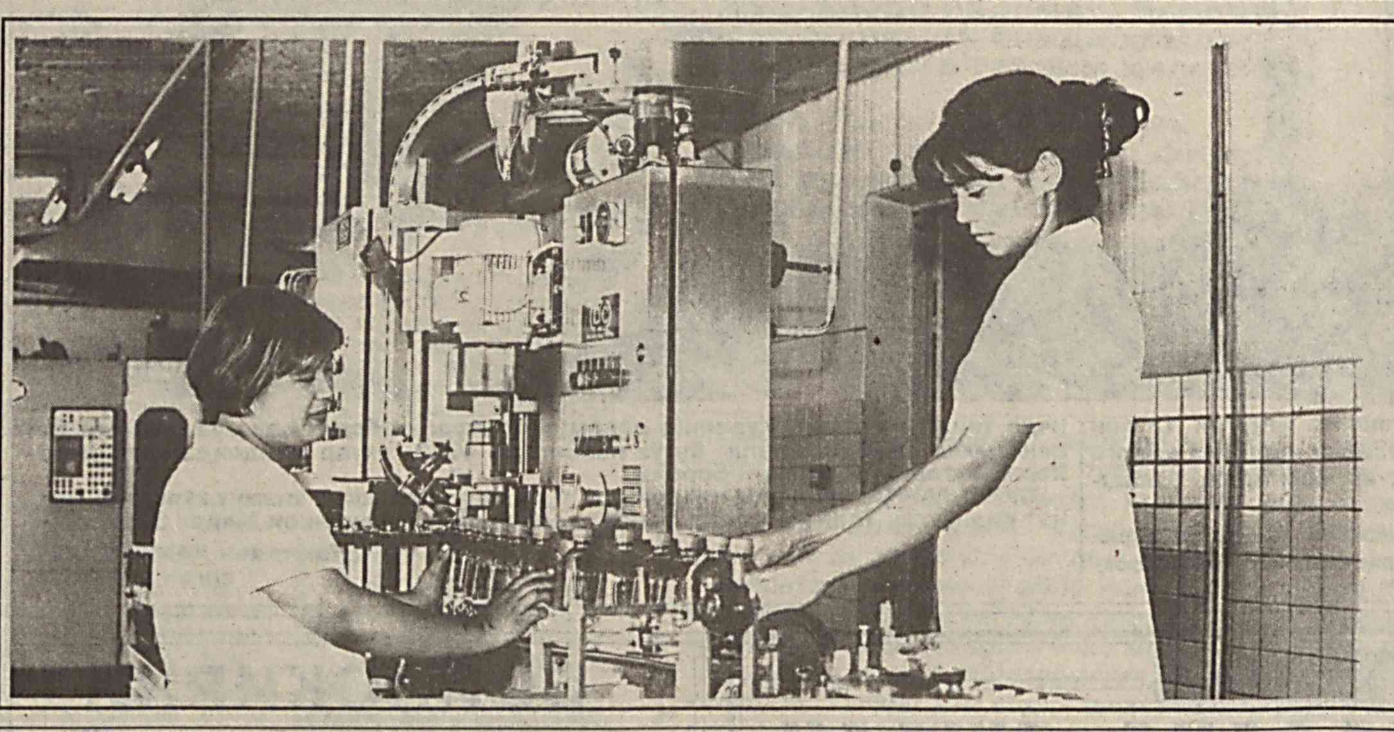

Ёзнинг иссиқ кунлари ҳам ўтиб бормоқда. Аммо чанқовбосди ичимликларга эҳтиёж ортса ортадики, асло камаймаяпти. Бундай маҳсулотлар эса юртимизда йил сайин кўпайиб бораяпти. Бироқ истеъмолчиларнинг эътиборини кўпроқ «МАХ Хуросон» ёрлиғи туширилган маҳсулотлар – сув ва турли ширин чанқовбосди ичимликлар жалб этмоқда. Уларни ишлаб чиқараётган ана шу номдаги Ўзбекистон – Германия қўшма корхонаси истеъмолчилар олдидаги юксак масъулиятини дилдан ҳис этган ҳолда ишлаб, доимо уларнинг муносиб баҳосини олишга эришмоқда. Шу боисдан ҳам Кибрай туманидаги мазкур корхона маҳсулотларига доимо талаб юқори.

СУРАТДА: қўшма корхона операторлари Наргиза Каюмжонова ва Лобар Хўжаевалар ўз меҳнатларидан доимо мамнун.

Даврон АҲМАД олган сурат.

ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ–ОЛИЙ ҚАДРИЯТ

Мустақил Ўзбекистон Конституцияси замирида халқаро ҳуқуқнинг умумий қоидалари асосида инсонпарвар, демократик, ҳуқуқий давлат барпо этиш мақсади турибди. Шунинг учун ҳам бизнинг халқаро фаолиятимиз инсон ҳуқуқлари ҳимоясига қаратилган шартномаларга кўра халқимиз талаби ва манфаатларига хизмат қилмоғи даркор.

Бугун фуқароларимиз биринчидан, қонунларимизда ва республикамизнинг халқаро шартномаларида қайд этиб ўтилган ўз ҳуқуқ ва эркинликларини пухта билмоқликлари керак. Иккинчидан, улар мазкур ҳуқуқ ва эркинликлардан оқилона фойдаланишни ўрганмоқлари шарт. Учинчидан, улар ўз ҳуқуқ ва эркинликларининг ҳуқуқий ҳимояси учун барча имкониятларга эга бўлмоқлари зарур. Фақат мана шу уч шарт мавжуд бўлгандагина биз ҳуқуқий давлат асосига эга бўла оламиз. Бу ишда халқаро ҳамжамият томонидан қабул қилинган инсон ҳуқуқлари тўғрисидаги ҳужжатлар алоҳида ёрдам беради.

Бирлашган Миллатлар ташкилоти Устави инсон ҳуқуқлари ва эркинликларини ҳимоя қилишда давлатларга маълум юридик мажбуриятлар юклайди. Мазкур Уставнинг 6-моддасида: «Ҳар қайси жамият ўз юрисдикциясида бўлган барча инсонларга ирқи, жинси, тили ва динидан қатъий назар инсон ҳуқуқлари ва асосий эркинликларига ҳурмат билан қарашлари шарт» деб таъкидлаб ўтилган.

Бугунги кунда Ўзбекистонда инсон ҳуқуқлари бўйича қуйидаги институтлар фаолият кўрсатмоқда:

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ҳузуридаги амалдаги қонун ҳужжатлари мониторинги;

Ўзбекистон Республикасининг Инсон ҳуқуқлари бўйича миллий маркази;

Ўзбекистон Республикаси Инсон ҳуқуқлари бўйича Вакили (Омбудсман) институти.

Олий Мажлиснинг Инсон ҳуқуқлари бўйича вакили (Омбудсман) мансабдор шахс бўлиб, унга Ўзбекистон Республикасида давлат органлари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари, корхоналар, муассасалар, ташкилотлар, жамоат бирлашмалари ва мансабдор шахслар томонидан инсон ҳуқуқлари тўғрисидаги амалдаги қонун ҳужжатларига риоя этилишининг самарадорлиги устидан парламент назоратини таъминлаш ваколатлари берилган.

Ўзбекистон Республикаси Инсон ҳуқуқлари бўйича Вакили институти инсон ҳуқуқлари ва эркинликларини ҳимоя қилишнинг мавжуд шакллари ва воситаларини тўлдиради. Вакил Ўзбекистон Республикасининг инсон ҳуқуқлари тўғрисидаги қонун ҳужжатларини такомиллаштириш ва уларни халқаро ҳуқуқ нормаларига мувофиқлаштириш, халқаро ҳамкорликни ривожлантиришга хизмат қилади, фуқароларнинг инсон ҳуқуқлари соҳасидаги ижтимоий онгини оширишга кўмаклашади.

Вакил ўз фаолиятида Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси, қонунлари, бошқа қонун ҳужжатларига, Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномаларига, шунингдек, халқаро ҳуқуқнинг умумэътироф этган принциплари ва нормаларига асосланади.

Вакил ўз ваколатларини мустақил ҳамда давлат органлари ва мансабдор шахсларга тобе бўлмаган тарзда амалга оширади ва Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига ҳисоб беради.

Ўзбекистон Республикаси Прокуратураси ҳамда Республика Олий Мажлиси Инсон ҳуқуқлари бўйича Вакили ўртасида инсон ҳуқуқлари ва эркинликлари ҳимоясини таъминлаш юзасидан ҳамкорликда амалга оширилиши лозим ишлар ҳақида битим тузилган.

Бир сўз билан айтганда, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Инсон ҳуқуқлари бўйича вакили ва минтақавий вакилларнинг мақсади мамлакатимизда фуқаролик жамияти, демократик ҳуқуқий давлат қурилишига муносиб ҳисса қўшишдир.

А. МАМАЖОНОВ,
Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси инсон ҳуқуқлари бўйича Вакили (Омбудсман)нинг Наманган минтақавий вакили.

Божхона бекати

ХИЗМАТ ИТЛАРИ «ХАЛАҚИТ» БЕРДИ

Душанбелик Қурбонали Бобокалонов «Икарус» автобусига ястаниб ўтирганча ширин хаёллар оғушида сармаст бўлиб, қайдасан Свердловск, дея йўлга тушди. Ўзининг топқирлигиданми ёки яширган гиёҳванд моддасини ҳеч ким топа олмаслигига кўзи етганиданми, ҳар қалай ўзини шундай тутди. Тошкент вилояти божхона бошқармасининг «Ойбек» божхона постига кириб келгунча ҳам пинагини бузмади.

Лекин назорат ҳудудидаги хизмат итларига кўзи тушдию, пайтавасига қурт тушди. «Кет» ва «Бет» лақабли итлар узоқ сафарга отланган йўловчининг сумкасидаги олмаларни қайта-қайта искаб безовталанаверди. Во ажаб! Қ. Бобокалонов 13 та резина шарни 302,6 грамм героин билан тўлдириб, олмаларнинг ичига жойлаган экан.

– Ушбу ҳолат юзасидан Ўзбекистон Республикаси Жиноят Кодексининг 246-модда 2-қисми билан жиноят иши қўзғатилиб, тўпланган ҳужжатлар вилоят прокуратурасига юборилди, – деди Тошкент вилояти божхона бошқармасининг бўлими бошлиғи Пўлат Жозилов «Туркистон-пресс» мухбирига. – Гиёҳванд моддани олиб ўтишга ҳаракат қилувчилар ҳар қандай усул ва найрангларни ишга солишдан қайтмайди. Россияга йўл олган тожикистонлик Людмила Қобилова «Ойбек» божхона постида текширилганда сумкасидан гиёҳванд модда жойланган 24 та капсула чиқди. Тиббий ходимлар ёрдамида унинг ошқозонидан 346,67 грамм героин, бир грамм марихуана тўлдирилган 43 та капсула чиқариб олинди.

Гиёҳванд модда билан қўлга тушганлар дастлабки савол-жавобларданоқ мўмай даромад илинжида қалтис ишга қўл урганликларини ҳамда кейинги пушаймондан фойда йўқлигини тан олишмоқда.

П. Жозиловнинг таъкидлашича, жиноятчиликни олдини олишда фаоллик кўрсатган божхона ходимлари божхона қўмитаси раиси томонидан муносиб тақдирланаяпти. Навбатдаги рағбатлантиришга юқоридаги ҳолатни аниқлаган ходимлар Ғофур Жўраев, Шуҳрат Исмоилов ва Музаффар Абдуркаримов сазовор бўлишди.

Шоҳистахон Ўринова бугунги кунда Самарқанд вилоятининг Каттақўрғон туманида тилга тушган ишбилармонларнинг бири. Туман ҳокимлигининг амалий ёрдами билан унинг хусусий тикувчилик цехини ташкил этганига кўп бўлгани йўқ. Аммо янги иш жойи дадил ривожланиб бормоқда. Ўз навбатида ўттиз нафар тикувчи уйда бекор ўтириш ўрнига турли халат, костюм, миллий, оммабоп, замонавий устки кийимларни тикиш билан машғул бўлаяпти.

СУРАТДА: цех бошлиғи Шоҳиста Ўринова шогирди Гулбаҳор Элова билан янги таёрланган маҳсулотларни кўздан кечирмоқда.

Тоҳиржон ҲАМРОҚУЛОВ олган сурат.

ДЎСТЛИККА НЕ ЕТСИН

Республика Байналмилал маданият маркази Ўзбекистон «Халқ бирлиги» ҳаракати билан ҳамкорликда Акмал Икромов туманидаги «Ватан» маҳалласида «Миллатлар дўстлиги – халқнинг бойлиги» мавзуида тадбир ўтказди.

– Маҳалланинг ҳаётимиздаги ўрни катта, – деди «Ватан» маҳалласи оқсоқоли Озод Ризаев «Туркистон-пресс» мухбирига. – Шунинг учун бўлса керак барча муаммолар шу ерда ечимини топади.

О. Ризаевнинг айтишича, «Ватан» маҳалласида 11 минг киши истиқомат қилади. улар орасида қирқдан ортиқ миллат вакилларини учратиш мумкин.

Маҳаллада ишовчи ўзбек, рус, корейс, турк, қозоқ халқи вакиллари йиғилганларга ўз ҳаваскорлик санъатларини намойиш қилиб, турли тилларда шеър, қўшиқ, куй ва рақслар ижро этишди.

Тадбирда сўзга чиққанлар мамлакатимизнинг барча фуқаролар тенг ҳуқуқли бўлиб, истиқлолнинг ҳаммага қадрли эканлигини таъкидлашди.

Оғриқ нуқта

ОТА БЎЛИШ ОСОН, ОДАМ БЎЛИШ ҚИЙИН

ёки Хуррам Умаров нега оталик ҳуқуқидан маҳрум этилди?

Нигора Боболиева Хуррам Умаровга турмушга чиқаётганида қўша-қўша фарзандлар кўрамиз, қўшганим билан қўша қариймиз, деб яхши умидлар қилган эди. Улар борида қувониб, йўқида чидаб, ўн бир йил бирга яшашди. Ўрталарида тўрт нафар фарзанд дунёга келди. Бўлмайдиган эрга бўлишиб бўлмас экан. Оилавий жанжаллар йил сайин жиддийлашиб, кўнгилсизликларни юзага келтира бошлади. Кейинги олти йилда Хуррам Умаров нафақат турмуш ўртоғидан, ҳатто пушти камаридан бўлган норасида фарзандларидан ҳам хабар олмай қўйди...

Она онада, бир жони билан бошини қаерларга урсин?! Судга мурожаат қилди. Суд ўз вазифасини – оталик бурчини адо этолмаган Хуррам Умаров топаётган даромадини иккидан бир қисмини болаларга нафақа сифатида ундириш ҳақида қарор қабул қилди. Аммо, Хуррам нафақа пулини тўламади. У вояга етмаган болаларини тарбиялаш ва уларга таълим бериш борасидаги мажбуриятларини бажармаганлиги учун Ўзбекистон Республикаси Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексининг 47-моддасига биноан жавобгарликка тортилди. Бағритош отага бу жазо таъсир қилмади. У ёқда хотини бечора қўлларини қаерга узатишни билмасдан сарсон, бу ёқда фарзандлар отаси тиригу ўзи етимдай бўлиб, меҳрга муҳтож. Кўзида ёш тўла аёлнинг нолалари инсон қалбини ларзага солади.

Нигора Боболиеванинг аризаси прокуратура томонидан ўрганилиб, бетайин кимсани оталик ҳуқуқидан маҳрум қилиш тўғрисида туман судига даъво аризаси қўзғатилди. Суд даъво аризасини қаноатлантирди. Хуррам Умаров оталик ҳуқуқидан маҳрум этилди. Ҳа, бу умрбод иснод, оила фожиаси.

Вояга етмаганлар ҳақидаги қонунлар ижроси текширилганда шу нарса аниқланаётирки, улар ўртасида ҳуқуқбузарлик ва жиноятлар содир этилиши камаймаган. Албатта, болалар тарбиясида ота-она ва мактаблардаги ўқитувчиларнинг роли катта. 22-ўрта мактабда бўлганимизда, у ерда маърифий-маданий ишлар ўлда-жўлдалиги ошкор бўлди. Мактаб атрофи ободонлаштирилмаган. Спорт майдончалари қаровсиз ҳолда ўт босиб ётибди. Синф хоналари таъмирланмагани етмаганидай деярли жиҳозланмаган. Ўқувчиларни мактабга келиш интизоми паст даражада. Тарбиявий соатлар ёзиб қўйилган бўлсада, амалда кўнгилдагидек ўтказилмаган. Синфхоналар санитария талабларига асло жавоб бермайди. Хуллас, бу мактабни қандай қилиб тарбия ўчоғи дейиш мумкин?! Шу мактабда таълим олаётган икки нафар ўқувчининг жиноят содир этганлик сабабларини ўргандик. Мактабда ўқитувчи кадрларни танлаш ва уларнинг малакасини тўғри белгилаш бугунги талаблар даражасида эмас. Энг ачинарлиси, бошланғич синф ўқитувчилари Р. Сувонов ва Р. Бобомуродовлар қалбаки дипломдан фойдаланиб, дарс бераётганликлари аниқланди. Хўш, туман халқ таълими бўлимидаги раҳбарлар мактабдаги аҳволни ўнглаш учун нима сабабдан ўз вақтида чора-тадбирлар кўришмаган? Ахир, бу уларнинг энг биринчи галдаги вазифаси-ку!?. Текшириш натижаларига кўра туман прокуратураси томонидан Ўзбекистон Республикаси Жиноят Кодексининг 228-моддаси 3-қисми билан иккита жиноят иши қўзғатилди. Аниқланган камчиликларни зудлик билан бартараф этиш ҳақида туман халқ таълими бўлимига тақдимнома киритилди.

Ҳуқуқ-тартибот идоралари ходимлари томонидан вояга етмаганлар ҳақидаги қонунлар ижроси мунтазам текшириб борилмоқда. Айниқса, Ўзбекистон Республикаси Бош прокурорининг буйруғи талаблари асосида вояга етмаганлар ўртасидаги ҳуқуқбузарлик ва жиноятчиликнинг олдини олиш, уларни ўқишга ва ишга жойлаштириш чоралари кўрилаётир. Фарзандлари тарбиясига салбий таъсир кўрсатаётган ота-оналарга нисбатан қонунда белгиланган чораларни қўллаш амалиётидан кенг фойдаланилмоқда.

Шунга қарамай вояга етмаганлар томонидан содир этилаётган жиноятлар, айниқса ўғирликлар мулкини яширин равишда ўғирлаш камаймаяпти. Масалан, 1985 йилда туғилган Ш. Ғофуров Ургут тумани Янгибозор ҳудудида фуқаро Ш. Ҳазратқулова қўлида бўлган рўзғор сумкаси ичидаги ҳамёнини яширин равишда ўғирлайди. Ўғри ўша ердаги хушёр фуқаролар томонидан ушланиб, милицияга топширилади. Шунингдек, вояга етмаганлардан Шавкат Пардаев ва унинг ҳамтовоғи Абдулло Бегимов ўзаро жиноий тил бириктириб, Ургут тумани Меҳнатобод жамоа хўжалигининг Бешкапа қишлоғида яшовчи Йўлдош Ашуровнинг уйига ғайриқонуний киришиб, у ердан яширин равишда 50 минг сўм пул ўғирлаганлар.

Ҳа, улар ўз қилмишларига яраша жазоларини олдилар. Лекин ёш туриб, уларнинг пешонасига ўғри деган тамға босилгани ёмон.

Бугун гиёҳвандлик аср вабосига тенглаштирилаётгани бежиз эмас. Туманимиз қўшни Тожикистон Республикаси билан чегарадош бўлганлиги сабабли у томонлардан республикамизга гиёҳванд моддаларни олиб ўтиш содир этилаётганлигидан кўз юмиб бўлмайди. Гиёҳвандлик воситасини истеъмол қилганлар хоҳ эркак, хоҳ аёл бўлсин, уларнинг барчаси эътиқодини, иймонини ва охир-оқибатда виждонини йўқотиши тайин. Гиёҳвандлик кўчасига кирган банги девоналар ўз ҳаракатларини онгли бошқаришдан маҳрум бўлиб, кайфини қондириш йўлида ҳар қандай қабиҳ ишлардан қайтмаётганлигини ҳаётнинг ўзи кўрсатиб турибди. Ундай дарди бедаволар ўз ҳиссиётларини жиловлай олмасдан жиноятга қўл уришмоқда. Улардан ақли кам, ногирон зурриётлар дунёга келмоқда. Гўдакда нима гуноҳ? Гиёҳванд ота-онанинг касофатига дучор бўлган фарзандларнинг келажаги нима бўлади?

Энг ачинарлиси, гиёҳванд моддани вояга етмаганлар ҳам истеъмол қилишмоқда. Жорий йилнинг беш ойида вояга етмаганлардан уч нафари гиёҳвандлик воситаларини истеъмол қилганликлари аниқланди. Бу эса ташвиш устига ташвиш.

Айрим ҳолларда болалар мактабга бормасдан аҳолига пуллик хизмат кўрсатаётган «Дамас» автомашинаси ҳайдовчиларига пул йиғишга ёрдам бериб келаётирлар. Уларнинг ота-оналари билан суҳбатлашсангиз, болаларининг бундай ҳаракатларини маъқуллашгани ҳам учраб турибди. Асло унутмаслик керакки, бола илмга чанқоқ ёшида китобнинг зиёсидан баҳраманд бўлмоғи керак. Ўқиб, ўқиб улғайган болаларгина келажакда ўз ўрнини топади. Ёши бир жойга бориб қолганлар билан тез-тез суҳбатлашиб турамиз. Уларнинг аксарияти аттанг, ёшликда ўқимаган эканман, деб афсуслангани гувоҳи бўлганмиз. Мамлакатимизда мустақиллик шабодаси эсаётганига мана ўн йил тўлаяпти. Таълим соҳасидаги ислоҳотларга катта эътибор берилмоқда. Мамлакатимизда амалга киритилган таълим дастури жаҳон андозалари даражасида. Шундай экан, соғлом авлодни шакллантириш – мамлакатимиз равнақи йўлида ишончли омил.

Шу сатрларни ўқиётган ота-оналар, ака-укалар, ёру биродарлар, фарзандларингиз келажагига бефарқ бўлманг! Ахир бир кун келиб нуронийлик ҳассасини қўлингизга олганингизда фарзандингиз сизга сидқидилдан хизмат қилса ҳаловат оласиз-ку! Пиру-бадавлат бўлиб юришни ким истамайди? Қариганда роҳат кўрай десангиз, бугундан фарзандингизни қўлга олинг. Уни тўғри йўлга етакланг! Улуғлар топиб айтган, ота бўлиш осон, одам бўлиш қийин, одоб бериш қийин.

Баҳодиржон САЪДУЛЛАЕВ,
Самарқанд вилояти Ургут тумани прокурори, адлия маслаҳатчиси.

Кўрик

«XXI АСР МАЛИКАЛАРИ»

Шаҳримизнинг энг хушманзара ва сўлим гўшаларидан бўлмиш Мирзо Улуғбек номидаги маданият ва истироҳат боғида энг улуғ ва энг азиз байрамимиз Мустақиллигимизнинг ўн йиллиги муносабати билан ҳамда «Она ва бола» Давлат дастурининг бажарилишини амалга ошириш мақсадида «XXI аср маликалари» шаҳар кўрик-танлови ўтказилди.

Тошкент шаҳар ҳокимлиги, шаҳар хотин-қизлар қўмитаси ва Тошкент шаҳар Оила маркази томонидан ўтказилган ушбу кўрик-танловда шаҳримизнинг барча туманларидан ғолиб деб топилган ўн бир оқила, гўзал ва доно қизлар иштирок этдилар.

– Ушбу кўрик-танловни ўтказишдан асосий мақсад, – деди тадбирда сўзга чиққан Тошкент шаҳар ҳокимининг ўринбосари, шаҳар хотин-қизлар қўмитасининг раиси Фарида Абдураҳимова, – қизларни оилавий ҳаётга тайёрлаш, мукаррама аёлларимиз, мунис ва табаррук онахонларимиз тажрибаларини қизлар ўртасида оммалаштириш, шу орқали миллий қадриятларимиз, ўзбекона урф-одатларимизни қизлар шуурига сингдириш орқали истиқлолимизнинг ўн йиллигига қўшаётган саховатли ҳиссаларини оширишдан иборатдир.

Шундан сўнг қизлар танловда «Таништирув», «Ўзбекистон – она диёр», «Бир қизга қирқ ҳунар ҳам оз» деб номланган учта шарт бўйича ўзаро беллашувни бошладилар. Ушбу шартлар бўйича саволларга қизлар моҳирона зукколик ва донолик билан жавоб бериб, ўз қобилиятлари, илму ҳунарларини намоён этдилар.

Кўрик-танлов сўнгида ҳакамлар ҳайъати аъзолари томонидан ғолибалар аниқланди. Олий ўрин Акмал Икромов туманидан Дилдора Абзаловага насиб этди. Биринчи ўринга Чилонзор туманидан Нилуфар Қосимова, иккинчи ўринга Сирғали туманидан Камола Эрматова, учинчи ўринга эса Собир Раҳимов туманидан Наргиза Пўлатхўжаева муносиб деб топилдилар. Ғолибалар ҳомийлар томонидан қимматбаҳо эсдалик совғалари билан тақдирландилар.

Янги китоблар

«ОСМОНДАН ТУШГАН ПУЛ»

Яқинда «Маънавият» нашриёти севимли ёзувчимиз Ўткир Ҳошимовнинг «Осмондан тушган пул» номли ҳажвий ҳикоялар тўпламини нашрдан чиқарди.

Маълумки, элимизнинг ардоқли адиби, Ўзбекистон халқ ёзувчиси Ўткир Ҳошимов катта полотнолар қатори китобхон қалбида нурли туйғулар уйғотадиган кўплаб хушчақчақ асарларнинг ҳам муаллифидир. Ёзувчининг «Икки карра икки – беш» ҳажвий қиссаси, «Тўйлар муборак», «Виждон дориси» комедиялари, ўнлаб юмористик ҳикоялари халқнинг маънавий мулкига айланган, кўп тилларга таржима қилинган.

«Осмондан тушган пул» тўпламига адибнинг юрт Истиқлоли равнақига халақит бераётган иллатларни қораловчи, табассум ва истеҳзога йўғрилган янги ҳикоялари, шунингдек, турли йилларда ёзилган, завқ билан ўқиладиган асарлари жамланган.

Қуйида ана шу тўпламга кирган ҳажвиялардан баъзиларини эътиборингизга ҳавола этамиз.

БЕҲИ

Наманганлик шоир Ҳабиб Саъдулла билан ишхонада суҳбатлашиб ўтирсак, Саид Аҳмад ака қўнғироқ қилиб қолди. Ҳабибжон келганини эшитиб, боғига таклиф этди.

– Бир соатда етиб келларинг. Ош дамлаб қўяман.

Борсак, чиндан ҳам ош дамланган экан.

– Беҳиям солдим, – деди устоз мақтаниб. – Есанг, оғзингда эриб кетади. Жонивор, ўзиям бошини еб мева сопти-да бу йил!

Дачада беҳи борлиги эсимга тушиб, гапни айлантирдим:

– Қоронғи тушиб кетяпти. Кеч қолсам, уйимдагилар хавотир олмасмикин?

Саид Аҳмад ака жўяли маслаҳат берди:

– Ана телефон! Қўнғироқ қил. Меникида ўтирганингни айт. Ош бўляпти, де.

– Тўғри-ку, – дедим «маъюс тортиб». – Уйдагилар сизнинг дачангизда ўтирганимизга ишонади. Ош бўлаётганигаям ишонади. Аммо устоз ошга беҳи солибдилар, дачада беҳи «бошини еб» мева қипти, десам бари-бир ишонмайдида!

– Оббо! Ҳар келганингда бир нима юлиб кетмасанг кўнглинг жойига тушмайдиа! – Саид Аҳмад ака шундай деб ўрнидан турди. Аллақаердан салафан қопчиқ топиб чиқди. – Сен Ҳабиб билан чой ичиб ўтиргин, хўпми! – деди боғ томон юриб. – Қоронғи тушмасидан сенга ўзим беҳи узиб бераман.

Бунақа «меҳрибонлик» бежиз эмаслигини билиб секин кетидан бордим. Қарасам, битта беҳини шохдан узаяпти-да, иккитасини ердан олиб қопчиққа солаяпти. Ириганроқ, заха еганроқ...

– Устоз! – дедим икки қўлимни кўксимга қўйиб. – Одамни хижолат қилманг, устоз! Шу беҳи сабилни ўзим уза қолай!

Саид Аҳмад ака кескин бош чайқади.

– Йўқ-йўқ, сен уринма! Менинг қўлим чанг бўлишга бўлди. Қара, кўйлагинг ҳам оппоққина экан.

– Сизнинг табаррук қўлингиз чанг бўлгунча менинг кўйлагим йиртилиб, дабдала бўлиб кетгани яхшимасми! – дедиму энг сархил беҳиларни узиб халтага солавердим.

Қопчиқ тўлаверган сайин, оқсоқолнинг пешонаси сандалга тушган махсидек тиришиб кетаётганини кўриб гапни чалғитдим:

– Устоз анави тепа шохдаги беҳининг сарғайиб пишганини қаранг! Нақ Носир Фозиловнинг калласига ўхшайди-я! Нарвон қаёқда эди?

– Сен тополмайсан. Ўзим опкеламан! – Саид Аҳмад ака шаҳдам қадам босиб нари кетди.

Шохга тирмашиб яна учтўртта беҳи узган эдим, ёнбош томондан устознинг овози келди.

– Жа-а қийналиб кетдинга, болам...

Мундай қарасам, Саид Аҳмад ака занглаб кетган каттакон аррани қўлтиқлаб турибди.

– Ушла! – деди арранинг бир дастасини менга узатиб. – Бир томондан сен торт, бир томондан мен тортай... Сенам қутуласан, менам қутуламан, беҳиям қутулади!

ТАРИХНИ ЎРГАНИШ

Паррандалардан энг кам уйқуси – хўроз! Ёзувчилардан – Саид Аҳмад! Фарқи шуки, хўроз ўзининг қўндоғида туриб қичқиради. Саид Аҳмад ака тепангга келиб жаврайди.

Бир гал Асакада меҳмон бўлдик. Аллақайси колхоз боғида ярим кечагача гурунглашиб ўтирдик. Кун бўйи йўл юриб чарчаган эдик. Учта калаватга қатор қилиб жой солишган экан. Эркин Воҳидов билан мен ётиб дам олдик. Саид Аҳмад ака сигарет чекиб, кафтдек радиосини эшитиб ўтираверди.

Ухлаб қопман. Бир маҳал Саид Аҳмад ака елкамга туртиб уйғотди.

– Нохуш хабар айтаётганим учун хафа бўлмайсан, болам, – деди маъюс оҳангда, – ҳозир радиода айтди: Англия қироличасининг ити ўлиб қопти.

– Суяк-пуяк тиқилгандир-да, – дедим энсам қотиб.

– Бутун дунёда таъзия эълон қилинибди, – деди Саид Аҳмад ака. – Кўнглим бузилиб кетаяпти.

– Боғдаги итингиз номидан ҳамдардлик билдириб, телеграмма юборинг, – дедим-да, бошимни буркаб олдим.

Мендан иш чиқмагандан кейин Саид Аҳмад ака Эркин Воҳидовнинг бошига борди.

– Эркин, болам, – деди ғўлдираб. – Сен эсли йигитсан. Ҳар балога ақлинг етади. Боядан бери бир нарсани билолмай бошим қотаяпти. Товуқнинг чап оёғидан қилинган табака яхши бўладими, ўнг оёғиданми?

Эркин ака «эй, қўйинг-э», деган эди, оқсоқол шиппшип юриб нари кетди.

Тағин кўзим илинибди. Бир маҳал Саид Аҳмад ака иккала калавот ўртасида туриб олиб қаттиқ-қаттиқ гапира бошлади:

– Билмаганни сўраб ўрганган олим, орланиб сўрамаган ўзига золим, деган гап бор. Сенлар университетни битирган бўлсанг, мен ўқимаган бўлсам, сўрасам нима қипти? Мен ҳам тарихни билгим келади. Клара Цеткин нечанчи йилда туғилган?

У ёқдан Эркин ака, бу ёқдан мен норози тўнғиллаган эдик, оқсоқол «биринг – шоир, биринг ёзувчиман деб мақтанасану илминг – капийка!» деб нари кетди.

Уйқум бутунлай ўчди. Клара Цеткин нечанчи йилда туғилганини шу ўйлайман, ҳеч эслолмайман. Эркин аканинг оромини бузмаслик учун нафасимни ичимга ютиб ётавердим. Ярим соатлар ўтди. Тўйқус Эркин аканинг калавати ғирчиллади.

– Ўткиржон! – деди секин. – Уйғоқмисиз?

– Ҳа, – дедим. – Кўрмайсизми чолни, уйқунинг белига тепди!

Эркин ака хўрсинди.

– Ростдан ҳам Клара Цеткин нечанчи йилда туғилган эди? Боядан бери шуни ўйлаб ётибман.

Саид Аҳмад ака зипиллаб бошимизга келди.

– Мана энди бинойидек одам бўлдиларинг, болаларим! Ўзимнинг туғилган йилимни билмайману, Клара Цеткининг билан нима ишим бор! Туроқолларинг! Ҳадемай тонг отади, чой иче-е-б, олди-қочди гаплардан гаплашиб ўтирамиз.

Ўткир ҲОШИМОВ.
Ўзбекистон халқ ёзувчиси.

ЕТТИ ИҚЛИМ САДОСИ

● РОССИЯнинг Плесецкдаги давлат синов космодромида «Еврокот» халқаро дастури бўйича «Рокот» ракета ташувчисини учиришга тайёргарлик бошланди. Россия космик қўшинлари матбуот хизматидан олинган маълумотларга кўра парвоз шу йилнинг учинчи чорагида амалга оширилади.

● ОПЕК раиси, Жазоир энергетика ва шахталар вазири Шокиб Халилнинг қайд этишича, шу йилнинг 1 сентябридан бошлаб нефт қазиб олишни бир кечакундузда бир миллион баррелга қисқартириши жаҳон нефт бозорини барқарорлаштиришда муҳим аҳамият касб этади. ОПЕК томонидан ушбу қарор қабул қилингандан кейин олибсотарлар ҳам нефтни сотиб олишни бошлади. Бу бозордаги нархларни барқарорлашувига олиб келди. Айни пайтда бир баррел нефтнинг нархи 25 долларни ташкил этяпти.

● АҚШ Давлат котибининг Жанубий Осиё ишлари бўйича ёрдамчиси Кристина Рокканинг баёнотига кўра, Буш маъмурияти афғон халқига қўшимча равишда 6,5 миллион доллар миқдорида ёрдам ажратади.

АҚШнинг 2001 йилда афғон халқига кўрсатадиган жами ёрдами 132 миллион долларга етади.

● КАНАВЕРАЛ бурнидаги космодромдан Титан-IV ракета-ташувчиси учирилди. Унинг бортида АҚШ ҳарбий йўлдоши ҳам жойлашган. Йўлдош ракеталар учирилишини ва ядро портлашларини кузатишга мўлжалланган. АҚШ мудофаа вазирлиги вакилларининг айтишича, вулқонлар фаолиятини тадқиқ этишда ва ўрмон ёнғинларини кузатишда ҳам йўлдош қўл келади.

● Кучли жала оқибатида ШАНХАЙдаги 200 дан зиёд кўчаларни сув босди. Ўттиз минг хонадон сув тошқинида қолди. Шаҳарнинг Хуайхайлу ва Хэншанлу каби бош кўчалари ўн соатдан кўпроқ вақт сув тагида қолди. Бу эса йўл ҳаракатини анча қийинлаштирди. Мутахассисларнинг маълумотига кўра жала пайтида Шанхай четида ёнғин миқдори соатига 60-80 миллиметрни ташкил этди.

● ЯМАНдаги Германия элчихонасининг савдо атташесини ўғирлаб кетган кимсалар телефон орқали бир миллион доллар миқдорида товон пули талаб қилишди. Эрнс Меронц исмли бу одам 27 июлда Сана шаҳрида номаълум қуролли шахслар томонидан аэропортдан элчихонага қайтаётган пайтда ўғирлаб кетилган.

Тунгги Вашингтон шаҳри.

Ўзбекистон ва жаҳон

УЗОҚ ВА ЯҚИН ВЬЕТНАМ

Яқинда Вьетнам Меҳнат вазирлиги вакиллари Тошкентда бўлишди. Меҳмонлар Ўзбекистоннинг қатор идора ва ташкилотларида қабул қилинди, меҳнат ва ижтимоий ҳимоя вазирлиги билан ҳамкорлик тўғрисида музокаралар ўтказишди. Шу муносабат билан «Туркистон-пресс» мухбири Вьетнам–Ўзбекистон ҳамкорлиги истиқболлари ҳамда Вьетнамнинг кейинги йилларда эришган ютуқлари хусусида ушбу мамлакатнинг Ўзбекистондаги Фавқулодда ва Мухтор элчиси Нгуен Куок Бао мулоқотда бўлди.

– Вьетнам ва Ўзбекистон ўртасида ҳамкорлик ва бир-бирини қўллаб-қувватловчи дўстона муносабатлар азалдан мавжуд, – деди элчи жаноблари. – Мамлакатимиз биринчилардан бўлиб Ўзбекистоннинг мустақиллигини тан олди ва дипломатик муносабатлар ўрнатди. 1996 йилдаёқ Ўзбекистон Президенти Ислом Каримов расмий ташриф билан Вьетнамга борди ва икки мамлакат муносабатларини мувофиқлаштирувчи ҳужжатларга имзо чекилди. Ўтган йили Тошкентда ҳукуматлараро савдо-иқтисодий ва илмий техникавий комиссиянинг дастлабки мажлиси бўлиб ўтди. Мажлис якунлари бўйича имзоланган баённомада Вьетнам ва Ўзбекистон ҳамкорлигининг истиқболлари катта эканлиги, ҳали амалга оширилмаган кўплаб имкониятлар мавжудлиги қайд этилди. 2000 йилда икки мамлакат ўртасида товар айланмаси 12 миллион АҚШ долларини ташкил қилди. Элчининг фикрича, кўзланган режаларни амалга оширишга ҳалал бераётган сабаблардан бири – давлатларимиз ўртасида бевосита авиа йўналишнинг йўқлиги ҳисобланади. Савдо-сотиқ соҳасига келганда Ўзбекистоннинг пахтаси, ипаги, электростанциялар учун ускуналари, маъданли ўғитлари ва бошқа товарлари Вьетнамни қизиқтиради. Ўз навбатида, бизлар табиий каучук, тропик қишлоқ хўжалик маҳсулотлари, мебел, дори-дармонлар, енгил саноат маҳсулотларини Ўзбекистонга келтиришимиз мумкин.

– Ўйлайманки, бу йил Ханойда ўтказиладиган ҳукуматлараро қўшма комиссиянинг иккинчи мажлисида ҳамкорликнинг навбатдаги устувор йўналишларини белгилаб оламиз, – деб қайд этди Нгуен Куок Бао. – Паррандачилик, шакарқамиш етиштириш, қишлоқ хўжалик маҳсулотларини қайта ишлаш, туризм кабилар шулар жумласидандир. Элчининг айтишича, маданий соҳада ҳам ҳамкорликнинг истиқболлари катта. Яқинда «Ўзбекистон–Вьетнам» дўстлик жамиятида элчихона маданий соҳасидаги тадбирларнинг беш йиллик режасини тақдим этди. – Ишонаманки, Вьетнам–Ўзбекистон муносабатларининг келажаги порлоқ, бу ерда энг муҳими, муносабатларни ривожлантириш учун икки томоннинг хоҳиш-истаги кучли, – таъкидлади элчи.

– Ижтимоий-иқтисодий ислоҳотлар жараёнида икки мамлакат ҳам бозор иқтисодиёти ўтиш даврининг бир хил муаммоларига дуч келаётир. Шу боис Вьетнам тажрибаси Ўзбекистонни ҳам бефарқ қолдирмайди, албатта. Иқтисодий сиёсат соҳасида кейинги йилларда мамлакатингиз қандай ютуқларга эришгани хусусида гапириб беришингизни сўрардик.

– Мамлакатимиз бирлашгандан буён 25 йил, янгиланиш жараёнлари бошлангандан буён 14 йил вақт ўтди. Сўнгги йиллар кўрсатяптики, Вьетнам иқтисодий сиёсати ўзини оқлади. Ижтимоий-иқтисодий ҳаётнинг барча соҳаларида ажойиб ютуқларга эришилди. Ялпи ички маҳсулот ҳажмининг йиллик ўсиш суръати 7,7 фоизни ташкил этди. Саноат ва қурилишда 12,5 фоиз, қишлоқ ва ўрмон хўжалиги ва балиқчиликда 4 фоиз ўсиш кузатилди. Аҳоли жон бошига ўртача даромад 60 фоизга кўпайди. Пулнинг қадрсизланиши тўхтатилди, 1999 йилда инфляция даражаси атига бир фоизни ташкил этди, бандлик ва ишга жойлашиш масаласи маълум даражада енгиллашди. Агар 1990 йилларда шаҳарларда меҳнатга лаёқатли аҳоли ўртасида ишсизлик 10 фоиз бўлса, 1997 йилга йилга келиб у 5,7 фоизга тушди. Озиқ-овқат хавфсизлиги масаласи ҳам узил-кесил ҳал этилиб, озиқ-овқат маҳсулотларини экспорт қилиш имкони туғилди. 1999 йилда Вьетнам гуруч экспорт қилиш бўйича жаҳонда иккинчи ўринни эгаллади, экспорт ҳажми 4,5 миллион тоннани ташкил этди.

– Нефт ва газ, автомобиль каби саноат тармоқларининг барпо этилиши энг яхши ютуқларимиздан бўлди, – деб таъкидлади элчи. — Чет эл сармояларининг оқиб келиши юксак суръатда ўсяпти. Агар 1998 йилда бу кўрсаткич 360 миллион долларни ташкил этган бўлса, 1996 йилга келиб, 8,5 миллиард долларга етди, яъни 23,5 бараварга ошди. Нгуен Куок Баонинг сўзларига кўра, Вьетнамда янгиланиш жараёнлари давом этаётир. 2020 йилга бориб Вьетнамни саноатлашган давлатга айлантириш мақсадида мамлакатда саноатлаштириш ва замонавийлаштириш жадал босқичга кўтарилди.

Хотира

ҲУР ҚИЗ

Малика Бону Салимова юлдуз бўлиб, эзгуликка эш бўлиб яшашга интилган ёшлардан бири эди. Умр осмонида шундай юлдузлар борки, яшиндай ярқ этадилар-у сўнадилар. Яшиндай яшаган – Малика Бонудан бизга ҳароратли шеърияти, улгурмай қолган эзгу ишлари қолди.

Турсуной опа учинчи қизалоғи дунёга келганда ардоқлаб-ардоқлаб «кўнглимнинг маликаси бўлсин, Малика Бону!» дея исм қўйди гўдакка. Малика Бону болаликдан зеҳни ўткир эмасми, истеъдодини намоён этишга ўзида куч ва журъат топарди. У опаси Мардона ва Дилдорага эргашар, чет элларни ўрганарди. Айниқса, у инглиз тилини пухта эгаллади. Қобилияти боис 1994 йилда 15 ёшида Малика мактабни олтин медал билан тамомлаб, Ўзбекистон Давлат Жаҳон тиллари университетининг таржимонлик факультети араб тили бўлимига талабаликка қабул қилинди. У аълочи талаба, ташкилотчи, энг асосийси ўткир зеҳни билан барчанинг эътиборини тортди. Машғулотлардан бўшаган кезлари француз, турк, олмон, инглиз тилларини чуқурроқ ўрганди. Малика яшашга шошиб, режаларига тўлиб-тошган «кундалик» билан умр уммонида сузарди. Мутахассислар «унда фавқулодда қобилият бор» дея эътироф этишарди. Шунданми ҳали талаба бўлишига қарамай у 1999 йилнинг январь ойидаёқ Ўзбекистон Республикаси Ташқи иқтисодий алоқалар вазирлиги қошидаги «Ўзбек ташқи иқтисодий ахборот тижорат маркази»да бош директор ёрдамчиси сифатида ишлай бошлаганди. Малика Бону тинмай хорижий тилларни ўзлаштирар, ҳали халқаро анжуманларда таржимонлик қилар, ҳали симпозиумларда маъруза қилар, бир сўз билан айтганда «бўш вақти йўқ» эди.

Турсуной опа эса қизини «бўш вақтини менга бағишларди» дея хотирлайди. Малика Бону аксарият хорижий меҳмонлар билан ишлар, уларга юртимиз ҳаётидан жўшиб сўзлаб, юрт ўтмиши, бугуни ва эртаси ҳақида кўп билишга, билим олишга интиларди. «Ҳаётимдаги энг қувончли онларим – онамнинг севинчи» дерди у.

Америкалик машҳур ёзувчи, АҚШнинг собиқ Президенти – Кеннедининг жияни – Нина Страйтга таржимонлик қилганимда онамнинг шодлигидан дунё яшариб кетганди» дерди у ўз умридан масрурланиб. Ҳа, унинг мағрурланганича бор, Малика. Бонунинг эришган ютуқлари ойланинг, Онанинг энг улкан шодлиги эди.

Малика Бону ўзининг навбатдаги Миср сафарига

Эрта сўнган юлдузлар

отланди. Унинг бу афсонавий юртга иккинчи бор ташрифи эди. 1999 йилнинг 17 июнида улкан ҳаво лайнери дарчасидан барқут булутлар оша осмонга интиқ тикилар, ҳув узоқдан ям-яшил ерга соғинч билан юзланар, ҳис-туйғулар унга тинчлик бермас, илҳом уни шоширарди, қиз ўзининг тугалланмай қолган «Соғинч» шеърини битарди. «Соғинч» энди уни соғиниб қолди. У ер бағрида яшаб туриб Ерни соғиниб яшади, она бағрида яйраб юриб она меҳрига талпиниб, она ҳидига тўймай яшади. У олис юлдузларга тикилиб – ўзи олис юлдузга айланди. Олис юлдуз шуъласи мангу порлайверади. Юртда яшаб юрт тупроғи, юртга ташна яшади, қўмсаб-қўмсаб дўстёрларига интилди. Шеър битиб шеърни соғинди. «Соғинч»лари поёнига етолмай қолди.

Соғинч бу кун уни соғиниб қолди. Яшиндай яшаган қиз ҳаётга тўймайин шошиб-шошиб яшади. Шошиб яшаса-да, улкан-улкан ишларни уддалаб яшади.

У ҳур қиз эди... Малика Бонудан шундай қайноқ мисралар қолди:

БАХТ

Турфа ранг-ла кўрмоқ истарман бахтни,
Ёруғ хаёлларга умид солса йўл,
Фақат севинчларга ботса баҳри-дун,
Энди кўз ёшимдан дил бўлмаса сил...
Фаришталар билан келар ўйнагим,
Нур элидан бунёд гулшанда кезиб,
Ва хуршид ёғдуни зор ўпса юрак,
Капалак ғунчасин тургандек қучиб.
Истарман, шундайин мангу лаҳзада,
Менга шамс нуридан инъом айласа
Мен зиё роҳила сафар қилсамда,
Кўнгилга нур тиксам гина қолмаса.
Истарман, сенингла меҳробдан турсам,
Бошда ел кийдирган гулчамбар, билсанг.
Тақдиринг меники воажаб, сен ҳам,
Ҳаётдан ортиқроқ мени севаолсанг.

Саида САЙХУН.

– Оппоғим, қорнинг очдими, ма, ол, конфет.

Назм

АЁЛ

Баҳор оёғингга бош қўяди гул,
Сендан ўрганади гўзаллик нозни,
Алла айтганингда лол қолар булбул,
Унутиб қўяди фаслу баёзни.

Бир марта сочингга суяниш учун,
Довонлар ошади оҳиста насим.
Пойингга йиқилиб кетолмай у кун,
Наврўз тарқатади гулларнинг сасин.

Мен билган муҳаббат кошонаси сен,
Сен ўзинг энг нозик, энг нафис хаёл.
Сенга жо айлашган жаннатнинг сасин,
Ҳаётнинг тимсоли ҳазрати аёл.

КУМУШ

У шундай гўзалки, уни ҳар ошиқ
Ўз маъшуқасига фақат менгзайди.
У шундай гўзалки уни ҳар қўшиқ,
Юқори пардада тўлиб куйлайди.

Отабек, Кумушни тушунмоқ учун
Ҳали минглаб яна ёзилгай эртак.
Кумушнинг севгисин англамоқ учун,
Бўғзидан қон оққан Қодирий керак.

Маҳмуд ЙЎЛДОШЕВ.

ҒОЛИБЛАРНИ МУКОФОТЛАР КУТМОҚДА

Ўзбекистон Халқ таълими вазирлигига қарашли Республика ўқувчилар техник-ижодий маркази томонидан «Боғи Эрам» боғида ўқувчи ёшлар спартакиадасининг очилиш маросими ўтказилди.

– Бу йилги спартакиада Ватанимиз мустақиллигининг ўн йиллигига бағишланган, – деди Республика ўқувчилар техник-ижодиёт маркази директор ўринбосари Ҳадича Зокирова «Туркистон-пресс» мухбирига. – Уни ўтказишдан мақсад ўқувчи ёшларни жисмоний баркамол қилиб тарбиялаш, спорт турларига ва техник ижодиётга қизиқишларини орттириш, ҳарбий хизматга тайёрлаш ҳамда мустақил республикамизга муносиб фуқаро сифатида вояга етказишдан иборат. Спорт билан чиниққан ўқувчилар келажакда шу соҳалар бўйича Олий ўқув юртларига кириб ўқиб, юқори малакали мутахассислар даражасига кўтарилиши шубҳасиздир.

Х. Зокировнинг таъкидлашича, спартакиада Тошкент шаҳрида ўтказилади ва унда 16 ёшгача бўлган юртимиз ўқувчилари қатори қирғизистонлик ёш спортчилар ҳам қатнашади. Улар автокўпкураш, картинг, авиамоделлаштириш, автомобиллаштириш, фазогирлик, кемасозлик каби йўналишларда баҳс юритишади. Ғолибларни қимматбаҳо совғалар кутмоқда.

ЖАРРОҲЛИКДА ЯНГИ ИХТИРО

Операция қилинадиган беморга операциядан олдин уни ухлатиш учун дори – наркоз берилиб, кейин операция қилинади. Бунинг натижасида наркоз доринининг барча турлари ҳам бемор организмига салбий таъсир кўрсатади.

Вена шаҳар тиббиёт илмий-текшириш институти маркази олимлари операция қилинадиган бемор танаси ҳароратини 33 градусгача пасайтириб, кейин операция қилиш йўлини топдилар. Бунинг натижасида бемор организми ҳеч қандай оғриқ сезмай, ақл-ҳуши жойида бўлади. Ва беморни соғайиши тезлашади.

ТЕРРОРЧИГА ҚАРШИ ҚУРОЛ

АҚШдаги электроника соҳасида ишлайдиган кичик бир гуруҳ олимлари катталиги гугурт қутисидек келадиган электрон мосламани ихтиро қилдилар.

Бу мосламани қўлида қуроли бор жиноятчига йўналтириб, унга қўлингдаги қуролни ташла десангиз бўлди, у албатта ҳар қандай қуролни ҳам тезлик билан ерга ташлаб карахт ҳолда туради. Бу электрон таъсир фақат бир неча сониядаёқ содир бўлади. Инсон организмига салбий таъсири йўқ.

Илҳом ШЕРМУҲАММАД.

БУХОРОДА КИНО ФЕСТИВАЛИ

«Ўзбеккино» давлат акционерлик компанияси, Ўзбекистон кино арбоблари бирлашмаси, Бухоро вилояти ҳокимлиги билан биргаликда мустақиллигимизнинг 10 йиллиги олдидан 17-22 август кунлари Бухоро шаҳрида ўзбек миллий фильмларининг тўртинчи фестивалини ўтказади. Ўзининг таниқли алломалари ва санъаткорлари билан машҳур бўлган бу заминда ўзбек киносининг ҳам тамал тоши қўйилган. Биринчи ўзбек фильмлари айнан Бухорода суратга олинган.

Фестивали миллий кино санъатимиз ривожига, айниқса, санъаткорларнинг ижодига баҳо бериш, уларни рағбатлантириш, янги ижодий марраларга сари руҳлантириш билан бирга, ҳалқимиз маънавиятини янада юксалтиришга, уни янги-янги эзгу улуғвор ишларга илҳомлантиришга беқиёс ҳисса қўшади деб ўйлаймиз. Шу муносабат билан 6 август куни Республика киночилар уйи кенг кинои залида фестивалда намойиш этиладиган фильмларнинг кўрик-танлови бўлиб ўтди.

Яратилган фильмларда миллийлик ва замонавийлик уйғунлашиб кетган, — деди танлов ҳайъати раиси, бастакор Энмарк Солиҳов. — Фильмларнинг яратилишида ёш режиссёр ва актёрларимизнинг ўз ҳиссалари бор. Фестивалда намойиш этиладиган фильмлар орқали ўсиб келаётган ёшларимиз онгига маънавиятимиз, урф-одат ва меросларимизни етказиб бериш билан бир қаторда, янги ёш актёр ва режиссёрларимизни кашф этамиз.

Фестиваль фильмлари бир қанча босқичлар бўйича баҳоланади. «Йилнинг энг яхши фильми», «Энг яхши ҳужжатли фильм», «Энг яхши мультипликация фильм», «Аёл ролининг энг яхши ижрочиси», «Эркак ролининг энг яхши ижрочиси», «Энг яхши режиссура», «Энг яхши операторлик иши», «Энг яхши дебют», «Энг яхши мусиқа» ва яна қўшимча босқичлар бўйича кўрик бўлиб ўтади.

Киноижодкорларимиз ўз фильмлари билан халқимиз учун яратадилар. Халқ дарди, унинг турмуши, қувонч ва ташвишлари, орзу-умидлари акс этган асарлар томошабинлар қалбидан жой олади. Миллий фестиваль — киночиларимизнинг халқимиз олдидаги ўзига хос ҳисоботига айланади.

Вилоят ШОДИЕВА,
«Адолат» мухбири.

«БОБУРНОМА» 470 ЁШДА

Андижонда ўтказилган республика анжумани Заҳириддин Муҳаммад Бобурнинг ўлмас асари — «Бобурнома»нинг 470 йиллигига бағишланди.

«Бобурнома» — буюк шоир, муаррих, саркарда ва давлат арбоби Заҳириддин Муҳаммад Бобурнинг шоҳ асари ҳисобланади. Мазкур китоб Урта Осиё, Афғонистон, Ҳиндистон халқларининг тарихи [illegible]

Анжуманда сўзга чиққанларнинг таъкидлашича, бугунги кунда «Бобурнома»ни кенг китобхонлар оммасига танитиш зарурати туғилди. Чунки мустақил юрт фарзандлари бу бебаҳо [illegible] баҳраманд бўладилар. Таниқли адиб Бобур ва Бобурийлар тўғрисидаги романларнинг муаллифи Пиримқул Қодиров айтганидек, «Бобурнома» [illegible] туркий халқлар урф-одатларини [illegible] хизмат қилиб келмоқда.

Анжуман Бобур номидаги халқаро жамғарма ва Андижон вилояти ҳокимлиги томонидан уюштирилди. Унда Ўзбекистон, Қирғизистон, Ҳиндистон, Покистон ва Бангладешдан [illegible] олимлар, бобуршунослар, адиб ва шоирлар иштирок этдилар.

Андижон вилояти,
«Туркистон-пресс»

ГЕНДЕР МУАММОЛАРИГА БАҒИШЛАНДИ

Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Ўзбекистондаги ваколатхонаси ахборот марказида ўтказилган давра суҳбати аёлларни камситилишини бартараф этиш масалаларига бағишланди.

— Аёлларга нисбатан зўравонлик ишлатиш [illegible] ривожланаётган ва ҳатто ривожланган мамлакатларда ҳам мавжуд бўлган муаммодир, — деди Тошкент аёллар ресурс маркази раиси Марфуа Тўхтахўжаева «Туркистон-пресс» мухбирига. — Шунинг учун ҳам БМТ томонидан Аёлларни камситишнинг барча турларини бартараф қилиш ҳақида Конвенция қабул қилинган. Ўзбекистон бу конвенцияга 1995 йилда қўшилди. Республикамиз бу муҳим ҳужжатни имзолаши билан ўзининг халқаро ҳамжамиятга дахлдор эканлигини яна бир бор эътироф этди.

Марфуа Тўхтахўжаеванинг таъкидлашича, тадбирни ўтказишдан кўзланган мақсад республикамизда бу борада фаолият олиб бораётган жамоат ташкилотлари ишини мувофиқлаштириш ва ўзаро тажриба алмашиш имконини яратишдир. Тадбир давомида «Винрок интернешнл» дастури директори Жамила Бобожонова қатор мамлакатларда гендер муносабатларининг ҳал этилиши хусусида гапириб берди.

— Гендер — оилада аёл ва эркакнинг ижтимоий тенглигини таъминлаш ҳақидаги тушунчадир, — деди Ж. Бобожонова. — У инсоният ҳаётидаги ижтимоий-иқтисодий тараққиёт натижасида юзага келиб, халқаро миқёсда оммалашиб бормоқда.

«Меҳри» жамияти раиси Наима Холмуҳаммедова ишонч телефонлари орқали олинган маълумотлар асосида олиб борилган фаолиятлари ҳақида гапириб берди. Унинг аёлларга нисбатан зўравонлик ишлатиш ва уни бартараф этиш муаммолари ҳақидаги фикр-мулоҳазалари тадбир қатнашчиларида катта қизиқиш уйғотди. Тошкент аёллар марказининг масъул ходими Азиза Усмонова ҳам ўз мулоҳазаларини баён этди. Унинг айтишича, тадбирнинг кун тартибига қўйилган масала Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг шу йилнинг 31 август — 7 сентябр кунлари расизм, ирқий камситиш, ксенофобия ва муросасизлик мавзуида ўтказаётган Бутунжаҳон конференцияси мавзуига ҳамоҳангдир.

Сўранг, жавоб берамиз

БОШҚА ИШГА ҚАЙ ҲОЛЛАРДА ЎТКАЗИЛАДИ?

— Яқинда меҳнат таътилидан келсам, мени бошқа ишга ўтказиб қўйишибди. Шу тўғрими?

Х. БЕРДИЕВ,
Қарши шаҳри.

— Бошқа ишга вақтинча ўтказиш «Иш берувчининг буйруғи билан муддати кўрсатилган ҳолда расмийлаштирилади.

Доимий бошқа ишга ўтказишдан фарқли равишда вақтинча бошқа ишга ўтказиш ходим билан тузилган меҳнат шартномасида акс эттирилмайди (МК-96 моддасининг 6-қисми).

Тарафларнинг келишувига биноан ҳамда ходимнинг ташаббуси билан вақтинча бошқа ишга ўтказиш ҳақида буйруқ чиқариш учун унинг аризаси, соғлиғининг ҳолати асос бўлади. Ҳомиладор ва икки ёшга тўлмаган боласи бор аёлларни вақтинча бошқа ишга ўтказиш ҳақида буйруқ чиқариш учун эса уларнинг аризаси ва тиббий хулоса асос бўлади.

Ишлаб чиқариш зарурати ёки бекор туриб қолиш муносабати билан ходимнинг розилигисиз вақтинча бошқа ишга ўтказишга йўл қўйилади (МК-95 моддаси).

Сизнинг ҳолатингизда ҳам шундай бўлиши мумкин.

ВАСИЯТНОМА НИМА?

— Мени бир нарса қизиқтирмоқда. Айтингчи, васиятнома қандай тузилади?

М. АКРОМОВА,
Наманган шаҳри.

— Васиятнома қолдирувчи томонидан аниқ ва тушунарли қилиб тузилиши керак.

Васиятнома аниқ ва тўғри ижро этилиши учун васиятномага киритилган фармойишлар ҳам васиятномада ва ноаниқ мазмунда бўлмаслиги шарт.

Васиятнома қилувчи ўзини шахсини тасдиқловчи ҳужжати билан нотариал идорага келиши лозим. Кўпинча васият қилувчи [illegible] уйига таклиф қилишади. Аммо васият қилувчининг мақсади ифода этилмагач, бундай васиятномаларни [illegible] имконияти бўлмайди.

Шунинг учун васият қилувчи шахс ўзи нотариал идорага келиб, ўз эрки ва иродаси бўйича васиятнома ёздириши мақсадга мувофиқдир.

Муссавир-дизайнер Жанна Исакова ижодидан лавҳалар.

Факт. Таҳлил. Мулоҳаза.

ҲУКМ ИЖРОСИ БИЛАН КУЧЛИ

ёки кабел ўғирлиги оқибатида келтирилаётган зарар қачон қопланади?

Ҳозирги кундалик ҳаётимизни телефон алоқаларисиз тасаввур қилиш қийин. Юртимизнинг қай жойида бўлмасин бу беминнат хизмат орқали дунёнинг хоҳлаган жойига қўнғироқ қилиб сўзлашишингиз мумкин. Сўнгги вақтларда Ватанимизда бу тармоқ иши тубдан ижобий ўзгарди. Хорижнинг энг мукаммал техникалари олиб келиб ўрнатилди, ходимларнинг ўз ишига эътибори ошди. Бироқ, баъзи ҳолларда телефонларнинг сабабсиз ишламай қолиши, ҳатто 2-3 кунлаб алоқанинг узилиб қолиши содир бўлиб турибди. Бу камчиликларнинг сабабини ўрганиш учун ОТАЖ Тошкент шаҳар телефон тармоғи Миробод филиалида бўлдик.

Телефон тармоқлари гўёки инсоннинг қон томирларига ўхшайди. Махсус кабеллар ва симлар билан тортилган алоқа йўллари орқали биз узоқ-яқиндаги таниш-билишларимиз билан сўзлашамиз. Агар ер ости ва устига тортилган алоқа кабели узилса, уни улаш осон. Мабодо бир неча ўн, юз метрлаб кабеллар ўғирлаб кетилса-чи? Бу муаммо катта қийинчиликларни келтириб чиқарди. Кейинги вақтларда телефон тармоқларидаги алоқанинг бир неча кунлаб узилиб қолишига айрим текинтамоқ шахслар томонидан содир этилаётган ўғирликлар сабабчи бўлмоқда.

Гапни ҳадеб чўзавермай, келинг, яхшиси, туман миқёсидаги бундай ўғирликларни таҳлил этайлик. Биргина Сергели туманининг ўзида 2000 йилда 40 маротаба кабел ўғирлиги содир этилиб, етказилган зарар 3715836 сўмни ташкил қилган. Бунинг натижасида қанчалаб телефонлар 19116 соат ишламаган. Мана энди ўзингиз бир тасаввур қилинг: қайсидир бир нопокнинг текин бойлик орттириш илинжида давлатимизга, халқимизга қанчалик зарар келтираётганини.

Ўғирлик содир бўлди. Бу ҳақда телефон тармоқлари ходимлари ўз вақтида жиноят содир бўлган ҳудуд ички ишлар бўлимига хабар беришади. Ўғри топилди. У жиноятига қараб жазосини ҳам олди. Бироқ энг асосийси, бунинг оқибатида етказилган моддий ва маънавий зарар қай йўсинда қопланяпти?

Фактларга мурожаат қиламиз: Тошкент шаҳар Сергели тумани суди кабел ўғрилигида айбланган В. Лазебнийнинг ишини 4 август 2000 йилда кўриб чиққан. Туман суди жиноятчини Ўзбекистон Республикаси Жиноят Кодексининг 169-модда 3-қисми билан айбдор деб топган. Ўз қилмиши учун В. Лазебний 6 йилга қамоқ муддати ва мол-мулкини мусодара қилиш билан жазоланган. Келтирилган зарар, яъни 45000 сўм ОТАЖ Тошкент телефон тармоқлари Миробод филиалига ундириб берилиши кўрсатилган. Бироқ то шу кунгача бу зарар ундирилмаган.

Бир томондан суднинг ҳукмини ўқиб уни одилона эканлигига таҳсин айтгинг келсада, жабрланувчи корхона ҳануз зарарни ундиролмаётганига ачиниб кетасан. Аммо бу ягона ҳол эмас. Шу ўринда фақат алоқа кабеллари билан алоқадор жиноятларнинг айнан Сергели тумани суди томонидан кўриб чиқилган яна қатор ишлар билан танишайлик.

Суд фуқаро Алина Селеновани Ўзбекистон Республикаси ЖКнинг 169-модда 3-қисми билан айбдор деб топиб, уни 5 йил муддатга озодликдан маҳрум этади ва мол-мулкини мусодара қилади. Аммо ўғирлик боис келтирилган 22301 сўмлик зарар телефон тармоқлари корхонаси ҳисобига ҳалигача ўтказилгани йўқ.

Яна шунга ўхшаш бир суд ҳукмида фуқаро Г. Капитонов ҳам телефон кабели ўғирлигида Ўзбекистон ЖК 169-модда 3-қисми билан айбдор топилган. Келтирилган зарар эса 400000 сўмдан ортиқ бўлсада то шу кунгача унинг бир сўми ҳам ундирилмаган. Суд ҳукми 1.05.2000 йилдан кучга кирганига қарамай телефон тармоқлари ҳамон қопланадиган зарардан умидвор.

Хуллас, санайверсак охирига етолмайдиган гаплар кўп. Шу йилнинг олти ойлик иш якунларига кўра ОТАЖ Тошкент телефон тармоқлари Миробод филиали ҳудудига кирувчи алоқа кабеллари ҳамон ўғирланиб турибди. Келтирилган зарар олти миллион сўмдан зиёд. Бу дегани фақат ўғирланиб олиб кетилган кабелнинг пули. Уни қайта таъмирлашга кетган сарф-харажат бундан мустасно. Аҳвол шу йўсинда давом этаверса, кабеллар ертўла, канализация, уйнинг томларидан кесиб олиб кетилаверса, милиция ходимлари ўғриларни ушлаб, ишини судга ошираверса, судлар эса ҳукм чиқаришсаю келтирилган зарар билан боғлиқ банднинг ижросини таъминлашмаса?! Жабрланувчи ташкилот чапак чалиб қолаверадими?

Сергели тумани суди судьялари билан суҳбатда нима сабабдан етказилган зарар ундирилмагани тўғрисида сўраганимизда, улар юқорида номи зикр этилган жиноятчиларнинг бирортасининг ҳам мол-мулки йўқ, ёки яшаш жойи нотайин кишилар эканлиги тўғрисида ҳужжатлар кўрсатишди. Бундан чиқди тергов давомида ўғирланган кабелларни кимга, қаерда сотилгани тўғрисида батафсил маълумот йиғилмаган. Терговга жиддий қаралмаса давлат мулки талон-тарож бўлаверади.

Хўш ишнинг шундай давом этишида кимларда масъуллик етишмаяпти? Кабел ўғрилигига чек қўйиш учун нималарга эътибор бериш керак?

Бундай ўғирликларни олдини олиш аввало маҳалла фаоллари, халқ посбонлари, ҳудуд милиция сардори, қолаверса барча-барча яшовчиларнинг иши. Чунки ўғри бегона жойдан келмайди. Улар асосан шу маҳаллада яшовчи ишёқмас ва майхўр кишилардир. Улар билан асосан маҳалла фаоллари, посбонлари ва участка нозирлари иш олиб борадилар. Агар масъул ходимлар ўз ишига сидқидилдан ёндошса бундай ўғирликларнинг аллақачон олди олинган бўларди.

Абдурасул МУРОДОВ,
«Адолат» мухбири.

Ажаб савдолар

АЁЛ НИҚОБИДАГИ ШАЙТОНЛАР

Термиздан жўнаган поезд кечқурунга бориб, Сариосиё вокзалида тўхтади. Энди бир пайтлардагидек бекатларда соатлаб, олтинга тенг умрингни елларга совуриб, автобус кутмайсан. Ўзимизнинг «Дамас»лар жонимизга оро киради.

Ҳайдовчи кўзимга иссиқ кўринди. Қарасам, ҳамқишлоғим Абдуманнон ака экан.

— Тирикчилик, йўловчи кутаётгандим, — дедилар.

Мен билан бирга уч-тўртта нафар аёл ҳам машинага чиқди. Бировининг қўлида бир-бир ярим ёшлардаги гўдак ҳам бор эди. Машина эшиги ёпилиши биланоқ димоғимизга гупиллаб ароқ ҳиди келди. Наҳотки, ахир улар аёл-ку... Йўқ... Ҳа, улар ароқ ичиб олишган, маст эди. Улар сархушликдан бизларни ҳам «унутди». Суҳбатлари жуда ғалати мавзуда эди. Бола кўтаргани эридан «нолир» эди. Бугун тушлик вақтида кўрган видеофильмидаги йигитга ҳаваси келибди. Буни ҳамроҳларига бехаёларча айтди. Яна бири яқинда бир йигит билан тоғда «сайр»га чиққанини дугоналарига мақтанди.

Абдуманнон акага қарайман. Аёллар суҳбатидан дув қизарган. Хаёлларим уммон мисоли олис-олисларга чопқиллаб-чопқиллаб кетаверади.

Ва ниҳоят тушаётганимизда йўлкира ҳақини сўраётган Абдуманнон акага аёллар «мужской разговор» қилишди.

Негадир кўнглимда ҳадик пайдо бўлди. Ахир бунақаларнинг қўлидан ҳар бало келиши мумкин. Шуни Абдуманнон акага эслатдим. Яна-да аниқроғи, шипшитдим. Бечора бирдан сергак тортди. Ранглари бўздай оқарди. Унча-мунча йигитларга гап бермайдиган Абдуманнон ака қўрққан эди. Аёллар ўзларига ярашмаган кулги билан биздан узоқлашди. Улар билан бирга ҳавотир ҳам узоқлашгандек бўлди. Кўнглимиздаги хиралик йўқолди.

Камолиддин МИНГБОЕВ,
журналист.

Ҳикмат

• Маърифатли халқларнинг ҳақиқий жасорати Ватан йўлида қурбон бўлишга ҳозир эканликларида акс этади.

Г. ГЕГЕЛ.

31 август — Қатағон қурбонларини ёд этиш куни

УМРИ «ГУЛАГ»ДА ХАЗОН БЎЛГАН

Очиғини айтганда, собиқ Иттифоқ салномасида қатағон даври гарчанд 1937 йилдан бошланган деб алоҳида урғу берилсада, аслида бу хунрезликлар чор Россияси ўлкамизга бостириб келган XIX асрнинг 60-йилларида бошланиб, ўтган асрнинг 1985 йилигача давом этган, десак янглишмаймиз. Айниқса, ўтган аср бошларида, яъни 1917–1921 йилларда яшаб, яратувчилик ва ижодкорлик ишлари билан банд бўлган маърифат ва маънавиятимиз намоёндаларидан Абдурауф Фитрат, Абдулҳамид Чўлпон, Абдулла Авлоний, Беҳбудийлар жадидчи сифатида, биринчи ўзбек дипломати Иномжон Хидиралиев кабилар эса тузумга қарши айғоқчиликда айбланиб қатағон йилларининг тухматларига нишон бўлишди. Уларнинг айримлари шўролар ҳукуматининг зулм-заҳматлари, ноҳақлик ва адолатсизликлари, қолаверса қуруқ тухмату бўҳтони боис давр қурбонига айланишди. Уз даврининг етук кишиларидан бири бўлмиш Ҳусайнхон Ниёзий ҳақида ҳам шундай мулоҳазаларни билдириш мумкин.

Ҳусайнхон Ниёзий – ўтган асрнинг бошида Андижон шаҳрида Матмусо Эшон хонадонида дунёга келди. Унинг отасини бутун Фарғона аҳли яхши биларди. Даврининг етук намоёндаларидан бири эди.

– Эътиборли жойи шундаки, – дейди биз билан суҳбатда Ҳусайнхон Ниёзийнинг жияни – профессор Ноҳид Ниёзий, – тоғам падари бузруквори Матмусо Эшон, волидаи муҳтарамаси Ҳанифа отин парваришида тўққиз ёшидаёқ ислом илмини пухта эгаллашга муваффақ бўлди. Кейинчалик дунёвий илмларни эгаллаш билан шуғулланди. Ёшлигиданоқ ўзининг чексиз имкониятларини намойиш этди. Бу туфайли мадрасада таҳсил олаётган ўспиринни сабоқлар қониқтирмай қолди. Бир таниши орқали рус тилини ўрганиш билан шуғулланди. Машғулотлар бора-бора чуқурлашиб, у кейинчалик рус тилида чоп этилган асарларни ҳам бемалол ўқиб, мағзини чаққа оладиган даражага етди. Шу туфайли тез орада Россияда чоп этилаётган газета-журналлар орқали у ерда рўй бераётган воқеа-ҳодисалардан хабардор бўлиб турди. Уз навбатида бу ҳақда ўзининг ошна-оғайнилари, таниш-билишлари, яқин кишиларига ҳам маълумотлар бериб борди. Бошқачасига айтганда, дунёда рўй бераётган ўзгаришлардан уларни хабардор қилиб турди.

Ҳусайнхон Ниёзий ёш бўлсада илмга чанқоқ, қолаверса янгиликларга ҳам ўч эди. Шунинг учунми, бу йўлда тиниб-тинчимасди. Андижон шаҳрининг Пиёнбозор ўрамидаги еймага чиқиб, у ерда фойдаланишга яроқсиз эски-туски металларни сотиб олар, эҳтиёт қисмлардан қандайдир мақсадларда фойдаланишни хаёл қиларди. Бошқачасига айтганда, кейинги пайтларда ўзига хос ихтирочилик юмушлари билан шуғулланишга ўтганди. Ниҳоят 1915 йилнинг айни баҳор кунларида мўъжиза рўй берди. Унинг кўп йиллик орзу-умидлари рўёбга чиқди. Ҳовлисидан ўтган ниш арикда кўлбола гидроэлектростанциясини синаб кўраётган йигит мақсадига эришди. Электр лампалар ниҳоят ёруғлик таратди. Ҳусайнхон янгилик шукуҳидан сармаст бўлиб турган бир пайтда унинг бу нодир ихтироси тўғрисида бутун маҳалла, ҳатто шаҳар бўйлаб дув-дув гап тарқалди. Унинг олдига биринчилар қаторида отаси Матмуса Эшон етиб келди. Ёниб турган электр лампасини кўриб ҳайратланди.

– Ўғлим, мабодо бу мўъжизангизда кўзбўямачилик ёки шунга ўхшаш сирли ҳодисотлар йўқми? – деб сўради дилбандидан. – Чунки бундай ҳодиса яратганнинг ўзига ширк келтириш ҳисобланиб Қуръони каримда мушриклар иши сифатида қаттиқ қораланади.

Ҳусайнхон отасининг гапларидан қаттиқ таъсирланди. Бироқ унинг кўнглида уйғонган шубҳага икки оғиз гапи билан ўрин қолдирмади:

– Асло ундай эмас, отажон. Сувнинг кучи билан лампа шиша ёнаётганига асло ажабланманг. Бу Оллоҳнинг бизга берган олий неъматидир. Яъни, бу мўъжиза бизнинг замонавий илмий тилимизда мусбат билан манфий заррачаларнинг ўзаро жипслашуви оқибатида ҳосил бўлган электр лампаси ёруғлигидир. Ушбу ҳолатга ҳеч қандай шайтон ҳунарининг аралашуви йўқ ва бўлиши ҳам мумкин эмас.

– Аслида, – дея фикрини давом эттиради Ҳусайнхон Ниёзий. – Бугунги ихтирочилик ишининг пойдевори Қуръони каримнинг 13-»Рад» («Момақалдироқ») сурасининг 3-оятида таъкидланганидек, табиат ва жамиятдаги, қуйингки жамики жониворлар, шунингдек жонсиз табиатдаги борлиқ нарсалар жуфт яратилганлиги ўтмишдаги қавмларим – мўъминлар ўзлари тафаккур қилиш имкониятига эга бўладилар, деган таълимот билан боғлиқдир. Мен бор йўғи шу сурадаги оятга амал қилдим, холос. Натижада мусбат билан манфийдан жуфт ҳосил бўлди. Айни шу мисолни табиатдаги барча жараёнлар ва воқеликларга татбиқ қилиш мумкин.

Ҳусайнхон Ниёзийнинг ўзига хос фалсафий дунёқарашидан англашилиб турибдики, у ҳаётий фаолияти давомида табиат ва жамиятдаги ҳар бир воқелик ва ҳодисаларга ўта қизиқиш билан қараган. Шундай жиҳатлари билан тенгқурларидан ажралиб турган. Бутун фикри-зикрини бунёдкорлик, яратувчилик, хусусан ихтирочилик, кашфиётларни юзага чиқариш қамраб олган.

1916 йилнинг кеч кузига келиб Ҳусайнхон Ниёзий бир олам орзулар билан ўша даврнинг маданият ва маърифат марказига айланган Тошкент шаҳрига келди. Бу ерда илмий изланишларини янада изчил давом эттириш билан жиддий шуғулланди. Ҳатто кунларнинг бирида мустақил равишда кичик тайёра ясаб, уни парвоз эттиришга ҳам эришди. Бироқ кўлбола бу тайёра ҳозирги Навоий номли театр майдончасигача учиб борди, холос. Сўнг қулаб тушди. Бундан хабар топган миршаблар Ниёзийнинг полиция маҳкамасига олиб бориб, ғайриқонуний хатти-ҳаракатлари учун танобини тортиб қўйишмоқчи бўлди. Уч ой турмада сақлашди. Бироқ зарур ашёвий далиллар етишмаслиги боис уни озодликка чиқариб юборишга мажбур бўлдилар. Бу унинг мўъжизага тўла ҳаётидан бир шингил, холос. Ҳусайнхон Ниёзий жиддий кашфиётлар устида тинимсиз изланишлар олиб борди. 1924 йилдан 1937 йилгача пахта хом ашёсини етиштиришга ихтисослаштирилган аграр республикамизнинг фан-техника тараққиётини таъминлашга бор билимини бахшида айлади. 1933 йилгача Тошкентдаги марказий тиббиёт лабораториясида илмий раҳбар лавозимида фаолият кўрсатиб, ўзининг қатор илмий тадқиқотларини маориф ишлари билан узвий боғлаган ҳолда олиб борди. Шу билан биргаликда қатор ўқув юртларида ёшларга сабоқ берди. Заҳматкаш олим собиқ шўролар иттифоқи таркибида биринчилардан бўлиб, Ҳикмат ва кимё дарслиги»ни ёзиб, уни 15000 нусхада чоп этди. Бу китобдан кўпгина жойларда муҳим қўлланма – дарслик сифатида кенг фойдаланилди. Китоб ўзининг расмлари билан ўша пайтда рус тилида босиб чиқарилган қатор дарсликлардан тубдан ажралиб турарди. Муаллиф бу билан чекланиб қолмай, 1926 йили 5000 нусхада «Кимё дарслиги»ни, орадан бир йил ўтар-ўтмас 14000 нусхада «Физикадан бошланғич мусобақалар» кейинчалик бир неча минг нусхада «Русча – ўзбекча физика терминлари» китобларини босмадан чиқарди. Улар ўз навбатида ўзбек адабий тилининг янада бойиб, мукаммаллашишига ҳисса қўшган бебаҳо асарлардир. Олимнинг ижодий изланишига назар ташлар эканмиз унинг илмий тадқиқотларида электр, гидроаэродинамикага оид, иссиқлик ва механика, кимё ва биология, зоология ва қишлоқ хўжалиги, ҳаттоки, жуғрофия фанига алоқадор мавзулар қамраб олинганлигининг гувоҳи бўламиз. Уз даврининг илғор намояндаси Ҳусайнхон Ниёзий ҳақида республикамизнинг бир қатор таниқли олимлари ва ижодкорлари ўзининг ижобий мулоҳазаларини билдиришган.

– 1938 йилнинг кеч кузи оғир келди, – дея эслайди профессор Ноҳид Ниёзов. – Амаким Ҳусайнхон Ниёзийни ҳеч қандай ашёвий далилларсиз кутилмаганда беш фарзандини чирқиратиб тирик етим қилган ҳолда «Халқ душмани» тамғаси билан ҳибсга олишиб, қатағон қилишди...

Ҳар нарсанинг ўз поёни бўлгани каби бир неча бор сўраб-суриштириб, кейинчалик билсак истеъдодли олим, маҳаллий халқ орасидан чиққан биринчи конструктор, ихтирочи-муҳандис Ҳусайнхон Ниёзий турли бўҳтон ва тухматларга гирифтор бўлган экан. «Халқ душмани» сифатида маълум бўлмаган муддатга озодликдан маҳрум этилиб, Магадан ўлкасининг «Гулаг» лагерига бадарға қилинган экан. 1947 йили Ҳусайнхон Ниёзий ҳибсдалик чоғида бевақт, киндик қони тўкилган она юртидан олисда ҳалок бўлиб, шаҳид кетди. Лекин қисқа умри давомида у ўзидан ғоят бебаҳо маънавий-маърифий бойликларни мерос қолдирди. Бу бойликлар эндиликда халқимизнинг бебаҳо дурдонасига айланмоқда.

Холмирза МАТКАРИМОВ,
журналист.

ҚАҲ-ҚАҲА

Касалингиз қанақа эканлигини аниқлаш қийин бўляпти. Балки бу, ичкилик туфайлидир.

— Яхши доктор, мен кейинроқ, сиз хушёр бўлган пайтингизда келаман.

* * *

— Дори ичиш унчалик қўрқинчли эмас. Гўёки, пиво ичаяпман, деб ўйланг.

— Яхшиси, доктор, пиво ичиб, бу дори, деб ўйласамчи...

* * *

Ресторанга кирган хўранда овқат билан бирга бир стакан вино ҳам келтиришларини илтимос қилди.

— Винонинг қизилданми ё оқиданми? — сўради официант.

— Аҳамияти йўқ, мен ранг-тусларининг фарқига бормайман.

* * *

— Юрагингиз мунтазам ураётгани йўқ. Ичасизми?

— Ичаман, доктор. Лекин мунтазам ичаман.

* * *

— Маърузачи ичкиликнинг зарари тўғрисида ажойиб маъруза қилдида. Тўғрими? Ҳозир бориб, буни ўзига айтаман.

— Сиз у билан танишмисиз?

— Бўлмасам-чи, ҳар куни бирга ичамиз-ку...

Муассис: Ўзбекистон «Адолат» СДП Сиёсий Кенгаши ва «Адолат» газетаси ижодий жамоаси.

Бош муҳаррир: Тўхтамурод ТОШЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:
Т. О. ДАМИНОВ, А. Ғ. ҒУЛОММАҲМУДОВ, А. ЖЎРАБОЕВ, Р. З. АҲМАДАЛИЕВ (Бош муҳаррир ўринбосари), Р. Р. ҲАЙДАРОВ, К. РИХСИЕВ (Бош муҳаррир ўринбосари) Д. К. ҚИРҒИЗБОЕВ (бўлим мудири), Р. АЗИМОВ, Т. И. ЭРГАШЕВ, А. МАМАЖОНОВ, У. Ф. ЖЎРАЕВ, Н. НУРМАТОВ, М. КАЛОНХОНОВ.

Мулоқот учун телефонлар:
Қабулхона — 133-41-89.
Хатлар ва шикоятлар бўлими — 136-55-64.

Навбатчи — Илҳом СИДДИҚОВ
Саҳифаловчи — Бахтиёр ҚЎШОҚОВ

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасидан 140 рақам билан рўйхатдан ўтган. Буюртма Г— 2736, ҳажми—2 табоқ. Офсет усулида босилган. Қоғоз бичими А—2
Газета IBM компьютерида терилди.

Мақолада келтирилган факт ва рақамлар учун фақат муаллифлар жавоб берадилар. Қўлёзмалар муаллифларга қайтарилмайди.

«Шарқ» нашриёт - матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида чоп этилди. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41.

Босишга топшириш вақти—20.00. Босишга топширилди 20.00.

МАНЗИЛИМИЗ: 700047, Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси-32.